

SZAKDOLGOZAT

Mádi Sára Lola

2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Budai Campus

Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet

alapképzési szak

**ÁTMENETI OTTHONOK SZABADTEREINEK VIZSGÁLATA
(BUDAPESTI INTÉZMÉNYEK ALAPJÁN)**

Belső konzulens: Bagdiné Dr. Fekete Orsolya

Egyetemi tanársegéd

**Belső konzulens
intézete/tanszéke:**

**Tájépítészeti,
Településtervezési és
Díszkertészeti Intézet**

Külső konzulens:

Név

beosztás

Készítette:

Mádi Sára Lola

Budapest

2024

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: MADI SÁRA LOLA
A Hallgató Neptun kódja: CBV8ZM
A dolgozat címe: Afmeneti otthonok szabadterének vizsgálata
A megjelenés éve: 2024
A konzulens intézetének neve: Tajékoztatás, Településtervezési és Dísztervezési Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Kertépítési, Kertművelési és Kertépítészeti Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumába. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után

nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumában.

Kelt: 2024 év 04 hó 25 nap

Madi Sára Lola

Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

NYILATKOZAT

Mádi Sára Lola (név) (hallgató Neptun azonosítója: CBV8ZM) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: Budapest ²⁰²⁴ év április hó 25. nap

Begdi Dr. Fekete Orsolya
belső konzulens

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő aláhúzendő.

³ A megfelelő aláhúzendő.

Tartalomjegyzék

1.	<i>Bevezetés</i>	6
1.1.	<i>Módszerek</i>	7
1.2.	<i>Szerkezete, felépítése</i>	8
2.	<i>Szakirodalmi kutatás</i>	10
2.1.	<i>Családi Átmeneti Otthonok és Anyaotthonok bemutatása</i>	10
2.1.1.	<i>Jogszabályi háttér</i>	11
2.2.	<i>Magyarországi gyakorlat</i>	13
2.2.1.	<i>Mintaterület választásának indoklása</i>	13
2.2.2.	<i>Budapesti intézmények</i>	14
2.3.	<i>Kert szerepe, fontossága a szociális intézményekben</i>	15
3.	<i>Kutatás bemutatása</i>	17
3.1.	<i>Kutatott intézmények választási módszertana</i>	17
3.2.	<i>Kispesti Családok Átmeneti Otthona</i>	18
3.2.1.	<i>Intézmény ismertetése</i>	18
3.2.2.	<i>Helyszíni szemle, kert ismerete</i>	19
3.2.3.	<i>Interjú</i>	21
3.2.4.	<i>Javaslatok (e, melléklet):</i>	22
3.3.	<i>Rés Alapítvány Családok Átmeneti Otthona</i>	23
3.3.1.	<i>Intézmény ismertetése</i>	23
3.3.2.	<i>Helyszíni szemle, kert ismerete</i>	23
3.3.3.	<i>Interjúk</i>	25
3.3.4.	<i>Javaslatok (h, melléklet):</i>	26
4.	<i>Eredmények kiértékelése, következtetések</i>	27
5.	<i>Összegzés</i>	32
6.	<i>Irodalomjegyzék</i>	35
7.	<i>Ábrajegyzék:</i>	38
8.	<i>Melléletek</i>	39

1. Bevezetés

Gimnáziumi éveim alatt volt lehetőségem megismerni egy gyermekotthon működését, közösségi szolgálat keretein belül dolgozhattam, ami a mai napig nagyon meghatározó élmény volt számomra. Korrepetálás mellett kültéri foglalkozásokat tartottunk kisiskolásoknak és óvodásoknak. Ennek köszönhetően nem volt kérdés számomra, hogy ennek megfelelően a szociális lakhatási támogatás valamely típusával szeretnék foglalkozni a szakdolgozatomban. Remélem, hogy az otthonok szabadtereinek vizsgálata során javasolt megoldások hatékonyan segíthetnek majd a rászoruló családoknak, hogy az átmeneti otthonokban ideális, igényeiknek megfelelő szabadterek álljanak rendelkezésükre.

Fontosnak tartom ezt a témát, ugyanis ezek az otthonok legfőképp a gyermekek védelmét szem előtt tartva abban segíthetnek, hogy a komplikált, nehéz élethelyzetbe került szülővel maradva, családot összetartva vészeljék át ezt a sok megpróbáltatást igénylő időszakot. Ezen felül a szülők számára is támaszt nyújt az élethelyzetük leküzdésében és hozzájárul az önálló életvitelük visszaállításában.

Hiszem, hogy a lakó környezet, a kert segít a családon belül mind a felnőtteknek és gyerekeknek egyaránt az adott traumák feldolgozásában, problémáik megoldásában, megfelelő szellemi és lelki fejlődésükben. Dolgozatom célja, hogy vizsgáljam a kert funkciójának, közösségteremtő erejének és terápiás szerepének fontosságát úgy, hogy kihangsúlyozzam a Budapesten található otthonok működését, állapotát és egymáshoz való viszonyát. Ezenkívül az itthoni rendszert szeretném összevetni külföldi példákkal, szisztémákkal.

A vizsgálat előtt a felmerült kiinduló kérdésem a „Hogyan lehet jobb?” dilemmája volt. A lakók számára mitől lesz otthonos? Miben tud segíteni egy kert az ott tartózkodási idő alatt?

Ezt követően a szükségleteket és igényeket vizsgálva megfogalmazódott bennem néhány megválaszolandó kérdés: egy családi szociális otthonban lehet-e úgy megteremteni a magánszféra mellett a közösségi tér élményét úgy, hogy az a családban mind a gyerekeknek, és mind a felnőtteknek biztosítson saját életteret. Elsősorban ennek a gondolatnak a komplexitásával foglalkoztam. Erre legfőképpen a terepen tapasztaltakat követően kaptam válaszokat.

1.1. Módszerek

Vizsgálatom során elsősorban az otthonok rendszerének részletes leírása, gyakorlati működésük megismerése, kapcsolódó tanulmányok kutatása, illetve az egyes intézmények látogatása volt a fő célom. Ez utóbbira vonatkozó lehetőség a téma érzékenysége miatt csak nehezen és körülményesen volt megoldható mivel egyes anyaotthonok elérhetősége és tartózkodási helye rejtve van a családok védelme érdekében. Így a diszkrét felkeresést kezdésként emailben, telefonon és közvetítőkön keresztül folytattam.

Kutatásom során összegeztem a fővárosban található intézményeket az épület és kerti kapcsolatok és adottságaik szerint. Alapvetően a választott intézményekben az első számú szempont az volt, hogy különböző kerttípussal rendelkező helyeket tudjak meglátogatni.

A terepen igyekeztem részletesen vizsgálni a környezeti lehetőségeket és igényeket, valamint funkcionális, növényzeti elemzés mellett az intézményekben dolgozókkal személyes interjúkat készítettem. A gondozók véleménye, tapasztalata értékes információnak bizonyult, sok kérdésemre választ kaphattam az interjúknak köszönhetően. A helyszínek személyes látogatása alkalmával megfigyeltem az ott élők mindennapjait, szükségleteiket és a kerttel való kapcsolatukat, valamint viszonyaikat a legmegfelelőbb javaslattétel érdekében.

A terepbejárás megkezdése előtt összeállítottam egy táblázatot, amely segített a kertek több szempont szerint történő részletes elemzésében. Ezeket az alábbi főbb csoportokba soroltam: városi kontextus, otthon adottságai, kert adottságai, épület-kert kapcsolata, funkciók-kihasználtság kapcsolata, növényzet állapota, gondozók, észrevételek, benyomások és javaslatok (*I. ábra*). Mindemellett vázlatos skiccek és fotók készítésével-feldolgozásával is bővítettem a dokumentálást.

Intézmény neve	
Cím	
Kerület	
Városi kontextus, környezet	Épület-kert kapcsolat
• Megközelíthetőség • Rekreáció • Infrastruktúra	• Kerttípus • Magánkertész • Konfliktusok • Javaslatok
Funkciók/használat/kapcsolat	Kert Adottságai
• Felnőttek-gyerekek • Leghasználtabb-használatlan terület • Terápiás programok • kint • bent • mi hatékony • Kapcsolódás jelei	• Méret • Beépítettség-zöld felület • Elszigeteltség • Funkcionális egységek • Bútorok (közösségi terek) • Rendezettség
Növényzet	Otthon Adottságai
• Domináns faj • Rendezettség • Érzékszervi hatás	• Befogadóképesség • Állapot • Térbeli elhelyezkedés
Családok	Gondozók
• Száma • Gyerekek, korosztályok	• Száma • Napi teendők, feladatok
Használat közbeni megfigyelések	Gondozók igénye
Tervek, fejlesztések	Javaslatok
Észrevétel, megjegyzés	Benyomás

I.ábra: Terepbejárás során vizsgált szempontok (forrás: saját szerkesztés)

1.2. Szerkezete, felépítése

A dolgozatom felépítése: elsőként a témaválasztásom indoklása, majd a vizsgálni kívánt kérdések meghatározása és a kutatási módszerek bemutatását követően a második fejezetben részletesen található a Családok Átmeneti Otthonának és Anyaotthonoknak a rendszerét, jelenlegi helyzetét, jelenlétüknek okát és szükségességét vizsgálva az aktuális társadalmi helyzetben, majd bővebben kitérek az egyedi, rendelkező jogszabályokra, melyek definiálják az intézmények igénybevehetőségét és feladatait, az igénybe vevő kötelelességeit. Az áttekintés végén a hazai viszonyokra, gyakorlatra térek ki, összesítem a Budapesten található otthonokat, kiemelve az általam részletesebben vizsgált tartalmakat.

A továbbiakban a két kiválasztott, egymástól számos szempontban eltérő intézményt mutatom be az említett módszertan alapján több ábra és fénykép segítségével, kezdve a XIX. kerületi Kispesti Családok Átmeneti Otthonával és később rátérve a XVII. kerületi Rész Alapítvány Családok Átmeneti Otthonára.

Az ezt követő fejezetben, a szerzett tapasztalatok alapján igyekeztem olyan javaslatokat, iránymutatásokat feljegyezni a burkolatokkal, kialakítással, növényzettel kapcsolatban melyek

valamennyi családok átmeneti otthona vagy anyaothton szabadtéri fejlesztésének szempontjából hasznos lehet, annak érdekében, hogy biztonságos, változatos, egészséges és akár tanulságos környezetben éljék mindennapjaikat az itt lakó emberek.

2. Szakirodalmi kutatás

Célom, hogy érvényes jogszabályokkal, kutatások ismertetésével és tanulmányokkal, valamint külföldi módszerek bemutatásával elmélyítsem a témában megszerzett ismereteimet.

2.1. Családi Átmeneti Otthonok és Anyaotthonok bemutatása

A családok átmeneti otthona és az anyaotthonok rendjét a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény szabályozza. Ezen törvény leírja a gyermekek egészséges neveltetését, hátrányos helyzetű gyermekek segítését, illetve a családi körben való neveltetés jogát és az ehhez szükséges segítség biztosítását. Megszabja, hogy a gyermekeket csupán anyagi gondok miatt nem lehet elszakítani a hozzátartozóiktól.

A lakhatás létfontosságú szükséglet, amelyet az alkotmányos jog ír elő (*Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) XXII. cikk*). Napjaink nagy kihívása a megfelelő elérhető árú lakhatás támogatása, a lakhatási válság leküzdése. Magyarországon „2-3 millió” embert érint lakhatási probléma mivel otthona minőségben, energiahatékonyságban és vállalható költségeit illetően nem megfelelő vagy területi és vagy jogi szempontból kiszolgáltatott helyzetbe sodor családokat (Koltai L., 2014). Ennek ellent mond ugyanakkor, hogy csaknem 383 ezer üres lakás található az országban egy 2013-as becslés szerint (Koltai L., 2014).

Az intézmények férőhelyét a *2018-as hatály* leírása alapján „*legalább tizenkettő, de legfeljebb negyven felnőtt és gyermek együttes ellátásával kell biztosítani*”. Az átmeneti otthonokban két család típus található: az egyszülős (gyermek édesanyjával) és a két szülő (gyermek szüleivel). Az anyaotthonokba csak egyedül álló, krízisben lévő várandós anyák, erőszak vagy emberkereskedelem áldozatai miatt kerülhetnek. Itt speciális gondozást kapnak, különböző jelzőrendszerekkel, olykor akár rendőri védelmet is igényelhetnek, *Gyvt. 51. § (3-7)*.

Általánosan jellemző, hogy nagy a férőhely hiány, ezért bekerüléskor figyelembe veszik a rászorulóknak élethelyzetének veszélyeit, eshetőségüket, s így gyakran előfordul, hogy több család előre várólistára kerül. 2019-es adatok alapján mintegy 6500 gyermek élt ilyen otthonban, s ennek az intézményszámnak közel egyharmada Budapesten található (KSH Stadat – INT-2).

A bentlakás időtartalma 12, illetve plusz hat hónap lehet egyes (rendkívüli) esetekben. Eközben fel kell készülnie a családnak az önálló életvitelre: megfelelő munkával és megtakarítással kell rendelkezniük. Kiköltözésük után a családoknak az intézményben töltött

időszak után ellátási-térítési díjat kell részletekben fizetniük. Ennek a díjnak pontos meghatározásánál a családban lévő gyermekek számát és az egy főre jutó rendszeres havi jövedelmet kell szem előtt tartani (Gyvt. 150 § (1) b, pontja).

Több éves tapasztalat alapján elmondható a nagy létszámú otthonok esetében nehezebb a gondozók feladata (Kapocs, 2005).

2.1.1. Jogsabályi háttér

Átmeneti otthonok célját a gyermekvédelmi törvény 51-es pont 1-es bekezdése definiálja. E törvény szerint: *„Az otthontalanná vált szülő kérelmére a családok átmeneti otthonában együttesen helyezhető el a gyermek és a szülője, ha az elhelyezés hiányában lakhatásuk nem lenne biztosított és a gyermeket emiatt el kellene választani szülőjétől.”*

Az intézmények feladatai, amely szerint átfogó, teljes ellátást biztosít a rászorulóknak, - segíti a családban történő neveltetést a család elválasztása nélkül - a következők:

- a) „befogadja az életvezetési problémák vagy más szociális és családi krízis miatt otthontalanná vált, továbbá védelmet kereső szülőt és gyermekét,*
- b) befogadja a válsághelyzetben lévő bántalmazott vagy várandós anyát, illetve a szülészetről kikerülő anyát és gyermekét, valamint a várandós anya kérelmére az anya élettársát vagy férjét,*
- c) biztosítja az ellátást igénylő gyermek átmeneti gondozását és befogadja otthontalanná vált szüleit,*
- d) segítséget nyújt a szülőnek gyermeke szükség szerinti ellátásához, gondozásához, neveléséhez,*
- e) biztosítja a szülő számára a gyermekével való együttes lakhatást és a szükség szerinti ellátást,*
- f) a szülőknél az ellátás mellett jogi, pszichológiai és mentálhigiénés segítséget nyújt,*
- g) közreműködik- a gyermekjóléti szolgálattal együttműködve- az átmeneti gondozást szükségessé tevő okok megszüntetésében, a család helyzetének rendezésében, otthontalanságának megszüntetésében.” (1997. évi XXXI. törvény: 51. § (3.) bekezdés)*

A lakhatási nehézségeknek különböző okai lehetnek, amelyekre Roszík Ágnes (2015) könyvében részletesen kitér. Ezek egyik eshetősége amikor a család lakhelye biztosított, ugyanakkor valamilyen váratlan krízis eset jelentkezik. Ami lehet például katasztrófa, rongálódás, de akár erőszak vagy bántalmazás is. Forrás szerint a bekerülési esetek közül ez a leggyakoribb mértékű. Másik lehetőség, ahol egyes tárgyi javak hiányoznak a család megfelelő életkörülményeihez, például kikapcsolt áram - vagy fűtésszolgáltatás. Ezentúl még előfordulhat a jogi úton történő lakóhely veszteség, amely lehet akár bérleti viszony hirtelen megszűnése vagy hozzátartozói segítség megszakadása. Az intézményben dolgozók interjúztatás alkalmával ezt említették, mint általános elforduló problémát (Roszík Á., 2015).

Nehézséget okoz a több gyermekes családoknak - főleg az egyedülállóknak - az albérlet keresés még ha állandó munkahellyel is rendelkeznek, hiszen leginkább rossz anyagi helyzetben, szegénységben élnek. Többeknél a bevételi forrást a gyermekeik után járó segélyek biztosítják. Nagyon kevés az olyan család, ahol a családfők hozzátartozói tudnak segíteni, támogatást nyújtani lakhatással. Beszélgetések során kiderült, gyakran az is előfordul, hogy a család kikerülése után egy újabb átmeneti otthonba költözik.

Sok esetben segítséget jelenthetne a szakmai továbbképzésben való részvétel vagy tanulás a jövedelmezőbb munka vállalása érdekében. Ugyanakkor nehézség, hogy a tanfolyam árát nem tudják kifizetni és támogatásokat sem vehetnek igénybe.

Az intézmény célja, hogy a „szülőket képessé tegyük a gyermekek teljes körű ellátásához, az önálló életvitelre, valamint cél, hogy a szülők felelősségét erősítsük a gyermekük ellátása tekintetében” (Roszík Á., 2015). Ennek fontos eleme segíteni az otthontalanság megszüntetését és a családi krízishelyzetek elrendezését. Módjai lehetnek a következők: mentálhigiénés tanácsadás orvos bevonással, központban lévő pszichológusi kezelést biztosít külön a felnőttek és gyermekek részére, ahol jogi segítség nyújtást is adnak a krízis leküzdéséhez (Papp Gy, Dr. Lovász Zs., 2004). Közben az intézmény gondozói a gyerekeknek különböző foglalkozásokat tartanak, közösségi programokat szerveznek és családi gondozást biztosítanak. Meghallgatják és segítik a családot akár csak neveltetés béli kérdésről, hivatalos email írásáról, vagy csak egy támaszt nyújtó motiváló beszélgetésről legyen szó.

A gondozók munkavégzéseit 2 dokumentumban kötelesek vezetni, amelyek az eset és forgalmi napló (Papp Gy., Dr. Lovász Zs., 2004). Egy családra egy családi gondozó van beosztva, ő felügyeli és vezeti ezeket. Az otthonban eltérő problémákkal, okokkal érkeznek a családok, így a problémák együttes kezelése nem mindig célravezető. Gyakran van szükség

elkülönített alkalmakra is, ahol a családok tagjaival egyesével külön-külön foglalkoznak (Kapocs, 2005).

A 70. § (4) -es bekezdése szerint „biztosítani kell az éjszakai és nappali tartózkodást, a személyi tisztálkodásra, étkezésre és közösségi együttlétre szolgáló helyiségeket”.

A 70. § (6) -os bekezdése szerint „az elhelyezett családok számára külön lakást kell biztosítani” az átmeneti lakásban tartózkodóknak. Fontos megemlíteni, hogy a NM rendelete (15/1998) előírja, hogy egyebek mellett közösségi helységet is kell biztosítani a bentlakóknak, amelyet az épületi viszonyok függvényében különböző módon oldhatnak meg (Báló O., 2005). Elengedhetetlen még a gyermekek tárgyi és biztonsági feltételeinek megteremtése és a beltéri helyiségeket tekintve beszélgetésre bizalmas helység kialakítása mellett a gyermekek részére játszóhelyek, tanulásra alkalmas szobák kialakítása, illetve a gondozók részére irodai szobák elhelyezése (TÁMOP 5.4.1).

Az otthonok szolgáltatásának továbbá része a különböző szervezett kültéri programok, ahol a családoknak főként sport, kulturális vagy ismerkedést segítő összejöveteleket, vagy csak a gyermekek számára kirándulásokat, foglalkozásokat szerveznek (TÁMOP 5.4.1).

Emellett a hely adottságai alapján az ott lakóknak udvart kell biztosítani, amely három év alatti gyermekek számára és mozgáskorlátozottak részére is biztonságosan használható. A környezetet tekintve fontos, hogy legyen minél közelebb egy felszerelt és biztonságos játszótér a gyermekek számára. (Báló O., 2005).

2.2. Magyarországi gyakorlat

2.2.1. Mintaterület választásának indoklása

Elemzésemet lakóhelyemen, Budapesten végeztem. Ennek egyik oka, hogy a belvárosban talán átfogóbb képet kapok az intézmények működéséről mivel kerületenként mások a fizikai adottságok, az épület – kerti viszonyok. A forgalmasabb belvárosi részen inkább panelházak lakásaiban és belső udvaraiban működnek az otthonok, így sokkal kompaktabb, egyszerűbb kialakítást igényelnek, mint a külvárosban, ahol nagyobb akár különálló lakrészeket tudnak biztosítani a családok számára.

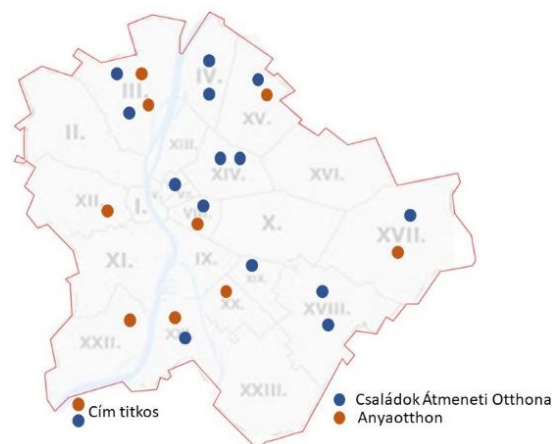
Fontos tényező az is, hogy a fővárosban jó minőségű zöldfelület csak kis mértékben található, amire egy 2019-2020-as Budapesti Környezeti Állapotértékelés mutat rá (INT-9): a

zöldterületek, melyek a közösségi tevékenységre használható közparkok - közkertek a belváros területének mindössze két százalékát adják. Ennek kerületi megoszlása nem azonos, nagymértékben eltérő. Számos kerületben előfordul, hogy egy lakosra akár egy négyzetméter zöldterület sem jut, ilyen például a VI. és VII. kerület. Ezzel ellentétben magas zöldterület érték figyelhető meg az I., III., XIV. kerületekben (BFVT, 2015). Átmeneti gondozás miatt így nem egyszerű megoldani a kert biztosítását, a megfelelő környezet megteremtését.

Mindemellett egyre inkább fontos tényező, hogy a belvárosi nagy népsűrűség talán legnagyobb problémája a hajléktalanság. A 2011-es népszámlálás során kimutatták, hogy a „lakónépeség 17,4 százaléka” Budapesten él, illetve az ország lakossága a belvárosban csoportosul (INT-6). Az átmeneti otthonok nagyon fontos szükségleteket elégítenek ki, és az igények messze meghaladják a meglévő kapacitásokat. Ezeknek a komplex okoknak köszönhetően úgy gondolom átfogó képet ad az intézmények sokszínű működésére.

2.2.2. Budapesti intézmények

Mivel még nincs teljes adatbázisa a családok átmeneti - és anyaotthonainak így az általam összegyűjtött és vizsgált intézményeket egy 2017-es lista adatai alapján (INT-7) mutatom be. Budapesten összesen 25 ilyen intézmény található, amelyben 15 Családok Átmeneti Otthon, valamint 10 Anyaotthon működik, - a II. ábrán látható. Az otthonok működtetése megoszlik a civil szervezetek és az állami (önkormányzati) intézmények között.

II. ábra: Intézmények kerületi elosztása
(forrás: saját szerkesztés, használt forrás: <https://kate.hu/2020/04/budapest-keruletei/>)

Vizsgált intézményeimet telefonon, emailben és közvetítőkön keresztül próbáltam felkeresni, a III. ábrán kiemelve láthatók ezek az intézmények: Családi Átmeneti Otthonok esetében a kék árnyalatokkal Anyaotthonoknál pedig pasztell bordó színnel jelöltem. Sajnos sok helyen nem fogadtak szívesen, illetve az intézményekben tett látogatásaimat csak arra az időszakra korlátozták amikor a legkevésbé sem zavartam az ott lakók nyugalma. Ez a magyarázata annak főként, hogy az intézményekről főként közmű térképek, műholdas felvételek, környező terepbejárások és az otthonokhoz tartozó internetes platformok alapján tájékozódtam és vizsgáltam.

	Intézmény neve	Ker	Cím
1.	Jópásztor Növérké Anyaotalmazó Ház	3.	Zápor utca 50
2.	Jópásztor Háza Anyaotthon	3.	Bécsi út 163
3.	Óbudai Családi Központi Tanácsadó- és Gyermekvédelmi Központ Családok Átmeneti Otthona	3.	Vizorgona utca 7
4.	Magyar Máltai Szeretetszolgálat Békásmegyeri Csoport	3.	Kelta utca 5
5.	IV. Kerületi Családok Átmeneti Otthona	4.	Hajló utca 40
6.	S.O.S. Krízis Alapítvány Családok Átmeneti Otthona	4.	Perényi Zsigmond utca 39
7.	Családok Átmeneti Otthona	6.	Hegedű utca 7
8.	Családok Átmeneti Otthona, Józsefváros	8.	Koszorú utca 14-16
9.	Szeretett Misszionáriusai Rend Béke Otthona	8.	Tömő utca 19
10.	Fiókás Anyaotthon	12.	Rege út 1-4
11.	BMSZKI Családok Átmeneti Otthona	14.	Rákosszeg park 4
12.	Magyar Máltai Szeretetszolgálat Családok Átmeneti Otthona	14.	Szatmár utca 26
13.	Szociális és Rehabilitációs Alapítvány Egvedülálló Szülők Otthona	15.	Aporháza utca 61
14.	Segítő Szolgálat Alapítvány Anyaotthon	15.	Pozsonyi utca 36
15.	Rés Alapítvány Családok Átmeneti Otthona	17.	Ősszekötő utca 3
16.	Oltalom Karitatív Egyesület Családok Átmeneti Otthona	17.	Szabadság sugárút 104
17.	Csibész Gyermekjóléti Központ Családok Átmeneti Otthona	18.	Üllői út 707
18.	S.O.S. Krízis Alapítvány Családok Átmeneti Otthona	18.	Gyömrői út 138
19.	Kispesti Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat Családok Átmeneti Otthona	19.	Nagysándor József utca 44
20.	Anyaotalmazó Alapítvány Anyaotalmazó Otthon	20.	Török Flóris utca 228
21.	Magyar Vöröskereszt Családok Átmeneti Otthona	21.	Nagykalapács utca 3
22.	Magyar Vöröskereszt Anyaotthon	21.	Erdősor utca 53-55.
23.	Menedék Alapítvány Anyaotthon	22.	Szent Gellért utca 9
24.	Üdvhadserég Fény Háza	-	nem nyilvános
25.	Sorsunk és Jövünk Alapítvány Erzsébet Családok Átmeneti Otthona	-	nem nyilvános
	Felkeresett Anyaotthon		
	Anyaotthonok		
	Felkeresett CSÁÓ		
	Családok Átmeneti Otthona		

III. ábra: Budapesti intézmények listája (használt forrás: [Anyaothtonok-és-CSÁÓk_2017.pdf](#)) kiemelve a felkeresett otthonokkal (forrás: saját szerkesztés)

Az általam részletesen vizsgált intézményeim különböző épület és kerti adottsággal és fizikai állapottal rendelkeznek, amely a vizsgálat szempontjából fontos (IV. ábra). Ezek a következők:

	Kerület	Környezet	Forgalom	Közelj játszótér	Épület	Zöldfelület-burkolat arány (kb. érték)	Kerttípusa	Kert rendezettség	Kerti bútorok	Árnyékoló	Növényzet	Parkolóhelyek telken belül
Kispesti Családok Átmeneti Otthona	19. kerület	kertvárosi	csendes	van	sorház	30-70%	épülettel körbezárt udvar	jó	nincs	nincs	egynemű	1
Rés alapítvány Családok Átmeneti Otthona	17. kerület	ipari	zajos	nincs	emelet	70-30%	előkert+hátsókert	rossz	van	nincs	sokféle	2

IV. ábra: Részletesebben vizsgált kertek összehasonlítása táblázatban a vizsgált szempontok szerint (forrás: saját szerkesztés)

2.3. Kert szerepe, fontossága a szociális intézményekben

Már az ókorban is ismerték a kert gyógyító hatásait: Egyiptomban például palotakerti sétákat javasoltak a mentális betegeknek (INT-1). A 18. században Benjamin Rush felfedezte, hogy „kapcsolat van a pszichiátriai terápia és a növények gondozása között”, így őt tartják a mai napig a kertterápia atyjának (INT-1).

Manapság is nagy szerepe van a kerteknek: a zöld felületek megóvásának, fenntartásának elsősorban a lakóházakkal sűrűn beépített városokban élők életében. A természethez való

kapcsolódás már gyermekkortól sok pozitív hatást nyújt az embereknek, s talán nem is véletlen, hogy a terápiais kertek többségét kórházak, illetve iskolák közelében helyezik el.

A gyermekek kertészkedés során megismerhetik a munka fogalmát és annak tiszteletét, a türelmet és a közösségi tevékenység jelentőségét, valamint annak folyamatait (Rosta G., 2013). Emellett a felnőtteknek is segít a stressz oldásában, a frusztráció levezetésében, céltudatosságot és önbizalmat adva a vele járó felelősség és gondoskodás érzetével.

A kertek vizsgálatánál fontos megemlíteni, hogy nagy mértékben segíti az emberek fizikai fejlődését: a kertekben végzett sportnak- és mozgásnak nagy szerepe van a testi, illetve a mentális egészség, életmód megőrzésében, megtartásában.

Egy 2017-ben publikált tanulmányban azt vizsgálták, hogy bizonyos érzések, érzetek, mint például a tehetetlenség vagy ingerlékenység érzete, hogyan változnak a kertben végzett tevékenységek hatására. A tanulmány középpontjában a fogyatékkal élő emberek álltak, de kontrollcsoportként fogyatékkal nem élő emberek is részt vettek a kutatásban. Az eredmények az előbbi csoportnál nem, azonban utóbbinál szignifikáns csökkenést mutattak (Sustainability, 2017). Egy 2022-es dél-korai tanulmány is hasonló következtetéseket von le a COVID-19 járvány alatt kialakuló szorongással küzdő embereknél is, kiemelve, hogy a mentális egészségben és jóllétben mutatkozó javulás legfőbbképpen a nőknél, az időseknél és a mentális betegséggel küzdőknél figyelhető meg leginkább (Int. J. Environ., 2022).

Szociális intézményekben nélkülözhetetlen, hogy egy közösséget szolgálva, közösségi kertként tudjon funkcionálni. Ezt leginkább a családsegítő gondozók tartják fontosnak, mivel a védett környezetben a külvilágtól elzárva a gyerekek kertben való tartózkodása közben a szülővel közösen minőségi időt tölthetnek el. Ennek fontos eleme a biztonság és komfortérzet: minőségi kertibútorok, árnyékolók, illetve játszófelületek segítik őket.

Ehhez viszont elengedhetetlen egy úgynevezett kerti működési szabályelvet fenntartani, ügyeleti rendet kialakítani. A gondozók ennek segítségével igyekeznek irányt mutatni a további költözés utáni élet, a mindennapi rutin, szokások rögzítése érdekében. Ezen a ponton is fontos, hogy a gyerekeket is bevonják a felnőttek a munka egyes elemeibe: például a kertek karbantartásában, a szelektív hulladékgyűjtésben, az utcafront takarításában és a növényültetésben, gondozásban szerezhetnek tapasztalatokat.

A közösségi tér, a kert használata során a legtöbb konfliktus forrása elsősorban a karbantartás, a takarítás, a tisztítás mennyiségi és minőségi ellátása során keletkezik, amin

szabályrendszerek bevezetésével, felelősségi körök kialakításával igyekeznek enyhíteni, az elvégzett munkákat felügyelni.

Tapasztalatom szerint sok esetben hiányos ismeretekkel rendelkező, szakmailag zavaros, sok esetben értékelhetetlen döntések eredményeként, vegyes, igénytelen kertek születnek meg, amelyek nem segítik a fenti célok elérését. Valószínűleg mindez összefüggésben áll a szűkös pénzügyi forrásokkal, de gyakran szinte kizárólag esztétikai szempontok alapján döntenek fontos közösségi tér kialakításában. Ami még elkésőbb, hogy a kertek állapotának megőrzése, fenntartása, amely szintén pénzügyi forrásokat és rendszeres folyamatos munkavégzést igényel, másodlagossá vagy nélkülözhetővé válik. Ezért is szeretném szakdolgozatom összefoglalásában javaslatokkal és iránymutatással segíteni az intézmények döntéshozóinak munkáját az átmeneti otthonok szabadtereinek kialakításában.

3. Kutatás bemutatása

3.1. Kutatott intézmények választási módszertana

Átmeneti intézmények építéskor meg kell teremteni a bent lakók számára a béke, a nyugalom érzetét. Ennek egyik megoldása lehet a környezet védelme és a természetes anyagok használata.

Az épületnek és az udvarnak is ugyanezt a zárt és biztonságos érzetet kell nyújtania, viszont elengedhetetlen, hogy a külvilágtól való elszigetelődés helyett a nyitottság kerüljön előtérbe.

A környezet vizsgálata során fontos szempont a városszövet, a meghatározott környezethez való alkalmazkodás igényének teljesítése. Új intézmény építéskor célszerű illeszkedni a környezet karakterisztikájához, megjelenéséhez, így kizárhatjuk a „nagy feltűnés-keltést”. A fővárosi intézmények vizsgálata során elmondható, hogy csaknem 11 kertvárosban (ezek elsősorban külvárosi részen) található és 2 otthon ipari környezetben, míg a többi panel lakóházak közegében. Az Anyaotthonok és a Családi Átmeneti Otthonok elhelyezkedésében nem találni markáns különbségeket (*b, melléklet*) (*a, melléklet*).

Leginkább ezt az befolyásolja, hogy mennyire csendes, zajos vagy esetleg zsúfolt környezetben helyezkednek el (*a, melléklet*).

A panelházas intézmények közvetlen környezetében a kerti minőséget pótolva megtalálhatók viszont a közparkok, játszóterek, valamint sportolásra alkalmas területek. Ezek

helyettesítik a kert hiányát, de nehezítik az anyák elszeparált környezet megteremtése érdekében jelentkező igényeit.

Az otthonok épületei túlnyomó részben egyszintesek vagy emeletesek, de előfordul panel - vagy sorházas kialakítás is. Ennek következtében épület és kert kapcsolata összességében a panelnél belső udvarokból áll, illetve az egyszintes vagy emeletes épületeknél oldal és hátsókert található. Mindenhol közös használatú kertrészek vannak kialakítva, kivéve az Óbudai Átmeneti Otthont (3. kerület) ahol lakásonként saját terasz részek kerültek kiépítésre így biztosítva a privát és a közös használatú kert részeket.

Az intézményekben változatos, sokrétű a növényzet, ugyanakkor több helyen nagyon kevés (árnyékot adó) fát telepítettek. Ez első sorban a panelek belső udvaraiban, de néhol egy két kertvárosi intézményben is megfigyelhető: csak gyepes terület van kialakítva árnyékolók nélkül, sőt az intézmények felénél dominánsan sok beton burkolat van jelen, amely elveszi a helyet a zöldfelületektől (*b, melléklet*).

Mivel az intézmények méretei nagyon változóak, ezért azt tapasztalhatjuk, hogy a panelházak esetén szűk, nehezen bővíthető, ugyanakkor a kertvárosi részekben kihasználatlan nagy kertek jöttek létre (*b, melléklet*).

Legtöbb intézménynél a nagyszámú növényállomány mellett jellemző az elhanyagoltság, míg az épületek jól állapotban vannak.

Egyéb tényezőként még vizsgáltam, hogy mennyire elszeparáltak az intézmények a szomszédos telkektől, amit általában növényzettel vagy tömör kerítéssel oldanak meg.

Az intézmények összesített vizsgálata után terepi látogatást tettem a Kispesti Családok Átmeneti Otthonába és a Rés Alapítvány Családok Átmeneti Otthonába.

3.2. Kispesti Családok Átmeneti Otthona

3.2.1. Intézmény ismertetése

A Kispesti Szociális Szolgáltató Centrum központja a Táncsics Mihály utca 7-ben található ahová 2022 novemberébe tettem látogatást, itt központilag egyesítik az intézmények közötti kommunikációt és szervezik, illetve ismertetik a szolgáltatásokat. Öt különálló szakmai egység működését felügyelik itt, a Család és Gyermejjóléti központot, Család és Gyermejjóléti Szolgálatot, Gyermekek Átmeneti Otthonát, Kispesti Forrásház Gondozási Központot és a

Családok Átmeneti Otthonát, amelyek fellettes szerve a 14. kerületi Kispest Önkormányzati képviselő testülete, így ezeket a szolgáltatásokat csak kerületi lakosok vehetik igénybe, ingyenesen és önkéntesen (INT-13).

A kerületben kettő Családok Átmeneti Otthona is található, a Jahn Ferenc utcai, amely 2012-ben épült, valamint a Nagysándor József utcai, ami 2015-ben egy lakással majd végleges átadással 2018-ban készült el.

Az új jogszabályok előírása alapján az átmeneti otthonoknak a tárgyi feltételben biztosítani kell a bentlakók számára egy úgynevezett közösségi helységet, amivel az első három lakásos otthon még nem rendelkezett, így épült meg a második egy lakással és közösségi hellyel bővítve.

3.2.2. Helyszíni szemle, kert ismerete

Városi kontextust vizsgálva elmondható, hogy az ingatlan egy csendes, elszigetelt, nyugodt helyen található. Könnyen megközelíthető az Üllői út és az Ady Endre út felől is villamossal vagy busszal. Közeli környezetében épült óvoda, bölcsőde, iskola, továbbá több közösségi köztér, parkok és játszótérek (V. ábra). Az intézmény utcafrontja kevésbé forgalmas, szinte zajmentes.

V. ábra: Kispesti Családok Átmeneti Otthonának környezete
(forrás: saját szerkesztés, használt térkép: közműtérkép,
<https://www.e-epites.hu/e-kozmu>)

Épület-kert kapcsolata:

A közösségi és gondozói iroda a bejárat közvetlen környezetében az utca felé van elhelyezve így kevesebb a rálátás a privát lakásokra. A négy egyszintes lakás egy közösségi udvart határol. Építkezés előtt itt régen egy sufni állt (d, melléklet). Mindegyik különálló lakásnak saját bejárata és terasza van, amely fél körívben néz az udvar felé.

Szomszédos kapcsolatok:

A jobb oldalról magas térfallal erősen elszeparált, míg bal oldalon alacsonyabb tömött fal található. A szomszédban, a kerítés mellett több nagy méretű bálványfa áll, melyeknek élettani állapota és áthajló ágai időnként problémát okoznak a környezet fenntartásában, valamint a

lakók biztonságos közlekedését is akadályozhatják. A hátsó telekrésszel nincs kapcsolat, jól elválasztott a terület.

Funkciók, kerti adottságok:

A funkcionalitást tekintve, a kert tartalmazza a családok mindennapi tevékenységeihez elengedhetetlen valamennyi elemet. Sokrétű és változatos, található a bejárat közelében szelektív hulladékgyűjtő, garázs (jelen állapotban tárolóként működik), bicikli tároló, valamint belső udvarnál gyep, játszófelület, növény kiültetések, raktár épületek (*c, melléklet*).

A leginkább használt terület a gyepfelület, amelyet főként a szabadtéri sportolásra vesznek igénybe a kisebbek, illetve a rossz minőségben lévő közösségi helység előtti betonfelület, ahol megfigyelések alapján több kerti játék és jármű található (*d, melléklet*). A kicsi zöldterület ellenére rendezettséget és egyszerűséget sugároz.

Növényzet és burkolatok:

A burkolatokat megfigyelve, tapasztalható, hogy a legnagyobb mértékben beton található. A beépítettség és a zöldfelület aránya körülbelül 70%-30%. A térkőburkolatok pedig kihangsúlyozzák a lakásokhoz vezető utat. A beton burkolatok rossz minőségben vannak jelen, nagy repedések és szintbeli különbségek vehetők észre a burkolt felületekben.

A kevés zöldfelület arányát legnagyobb részben gyep alkotja. Emellett az évek során a bejárat közelében cserepes növényekkel, illetve több egynyári és évelő kiültetéssel igyekeztek díszíteni a kertet, elsősorban az utak és teraszok mentén. Az így kialakított rendezett, kavicsos elkülönítőkkal létrejövő tereket könnyebben felfedezhetik a lakók. Megfigyelték, hogy a virágzó növényekkel a szülőket, de főként a gyermekeket jobban lehet motiválni a rendszeres kertészkedésre. Minden fenntartási folyamatba a szülő igyekszik bevonni gyermekét, ezáltal minőségi időt tölthetnek együtt és emellett egyfajta a környezettudatos gondolkodást is megismertetnek velük. (*d, melléklet*),

Nagyon napos a terület így több kisebb cserjére, díszfára lenne igény árnyékolás, díszítés, térválasztó hatás érdekében. Fa nem található a területen, mindössze egy bodza bokor maradt fent. Hiányos a terület a növények által előidézhető érzékszervi hatás kialakításában, illetve érdemes lenne több növény szintet a terület tágítása érdekében bevezetni.

A locsolás egy csapról történik, a lakások közötti házirend szerinti kiosztással, amely néha kisebb konfliktusokkal, nézeteltérésekkel jár a családok között. Fontos ezt rendszerbe szervezve kialakítani, annak érdekében, hogy a lakók magukénak érezzék a kertet, több és

változatos kiültetéssel próbálkozzanak, a teraszok melletti helyeket izgalmasabbá, változatosabbá tegyék, s így minden család kötődhet az általa gondozott növényekhez.

Szeretnének magas ágyásokat kialakítva csökkenteni a burkolt felületek arányát, illetve így lehetőség nyílna a kikapcsolódásra, valamint tanulási-kísérletezési lehetőséget is biztosítana minden ott élő generáció számára. A kerületben található másik (Jahn Ferenc utcai) otthonban a kiváló kerti adottságoknak köszönhetően korábban sokáig működött úgynevezett veteményes, ami nagy figyelmet követelt meg a gondozók részéről, segítve a feladatok felügyelését is. Beszélgetések alapján mégis szeretnék újra megpróbálni és így megint közösségi programokat teremteni.

Közösségi kert működésére egyik pozitív példa Magyarországon a Dózsa György úton a BMSZK (Budapesti Módszertani és Szociális Központ Intézményei) által működő átmeneti szálló hajléktalanoknak, ahol 2008-ban Karl Linn együtt dolgozva a Lélegzet Alapítvánnyal és a Levegő Munkacsoporttal Zöld Levél Programjának keretei között közösségi kertet létesítettek ki a belső udvarba az átmenetileg ott élők számára (Tatár B., 2008). A hitetlenség ellenére a kert nagy sikert aratott. Ennek egyik főbb oka lehet, hogy már a kiültetési munkálatokba is bevonták az ott lakókat így a kezdetektől magukénak érezhették a téglaszegélyes ágyásokat. Másik oka lehet, hogy növényültetéskor alacsony fenntartást igénylő kúszó, évelő és fűszernövényeket választottak, így elkerülve a konfliktus veszélyét vagy az elhanyagolás lehetőségét (INT-11).

A kerti bútorokat tekintve leginkább a mozdítható, könnyű, műanyag ülőfelületeket használnak, amit kedvelnek-elfogadnak az itt élők. Lenne igény ugyanakkor a napos nagy felületek miatt árnyékoló sarkok létrehozására is, amit elsősorban gyepes területen, növényekkel árnyékolt részeken célszerű létesíteni.

A belső kertben a gyerekek részére két ok miatt nem kerültek játszófelületek kialakításra: egyrészt tudatosan törekednek arra, hogy a gyerekek és a szülők minőségi időt töltsenek együtt kint a környező játszótereken, másrészt a játszó eszközök biztonságos belsőudvari használatát a gondozók felügyelni nem tudják, felelőségi körük erre nem terjedhet ki.

3.2.3. Interjú

Jelenleg 5-6 gondozó felel a két intézményért, amely egymástól körülbelül 600 méterre található. Feladataik közé tartozik a segítség, támasznyújtás, ügyelet és a családi tanácsadás.

Átlagosan a három vagy több gyermekes családok száma kevesebb mint a kiscsaládosoké és több az egyedülálló anyukáké a tapasztalatok szerint. A gyermekek változó korosztályban vannak jelen, egészen 2-17 éves korig.

Nagy motiváció az itt lakóknak, hogy Kispesten a krízishelyzetben lévőknek önkormányzati lakással segítenek a kiköltözés után, ha alkalmas munkával rendelkeznek, illetve az intézmény által előírt szabályok, házirendek betartását igazolni tudják. Ebben nagy eltérés van a többi intézménnyel szemben.

Általában egyéni házirenddel, különböző szempontok szerint kialakított szobavizittel, közösségi feladatok beosztásával koordinálják a lakók életét, ami azért fontos, hogy a könnyebb, zavartalan együttélés érdekében segítsenek az itt élők számára egy tudatos, környezetet fenntartó gondolkodás elsajátításában. Az új beköltöző családfők sok esetben nem rendelkeznek elegendő tapasztalattal az alapvető önfenntartási szokásokról, együttélés szabályairól. Leggyakrabban ez a szelektív hulladékgyűjtésben, illetve a kertek gondozásában látható. Ennek változása, változtatása nagyon fontos lenne.

Csoportos foglalkozások terén lakógyűléseket, illetve a közösséget erősítő csapatösszetartó programokat szerveznek, rendszerint külső helyszíneken. Emellett gondozók folyamatos tanácsadással, a változások felügyelésével segítik a hozzájuk kijelölt családokat.

Mindezekon túl bevezetésre került egy külön csak az egyedülálló anyáknak tartott terápia is, segítségnyújtó tanácsadással, csoportos gyűlésekkel.

Az elbeszélgetés során kiderült, hogy több pályázati kezdeményezése is volt korábban a gondozóknak a közösségi kert létrehozása érdekében, illetve felmerült falfestés ötlete is gyermekbarát illusztrációkkal.

3.2.4.Javaslatok (e, melléklet):

- Magaságúasok létesítése a bejárat közelében akár fűszernövényekkel vagy gyógynövényekkel.
- Árnyékolók, pavilonok építése a sarkokba, ezáltal közösségi terek létrehozása, de mégis helyet biztosítva a szabad játszófelületnek. Ilyenek például a kompakt összecsukható oldalárnyékolók.
- Szomszédos tömött kőfal növényzettel való takarása, fal zöldítése vagy festése a jobb környezeti hatás elérése érdekében.
- Többfunkciós, mozdítható kerti bútorok beszerzése. Közösségi programokhoz biztosított kinti lehetőségek.

- Díszfák ültetésével különféle érzékszervekre ható koncepciók, biodiverzitás növelése.
- Burkolati felület csökkentése, zöldfelület növelése (lehetőleg természetközeli anyagokkal). Ez akár fával vagy esetleg gyephézagos térkő burkolattal.

3.3. Rés Alapítvány Családok Átmeneti Otthona

3.3.1. Intézmény ismertetése

A Rés alapítvány egy olyan civil szervezet, amely 30 éve működik (Rész-szakmai beszámoló 2021). Programjai közé tartozik a Családok Átmeneti Otthona, Női Éjjeli Menedékhely és a Veszélyeztetett fiatalokkal kapcsolatos utcai szociális munka (INT- 3).

A 17. kerületben található Összekötő utcai Családok Átmeneti Otthonát 2006 áprilisában (INT- 4) nyitották meg gyermekes családoknak, ahol 40 főnek vagy maximum 11 családnak biztosítanak lakhatást. Az alapítvány kapcsolatban áll gyermekvédelmi ellátórendszerekkel, oktatási intézményekkel, a kerületben működő egyházi és civil szervezetekkel, valamint hivatalokkal és társszervezetekkel.

Az alapítvány vezeti még a VI. kerületi Podmaniczky utcai Női Éjjeli menedékhelyet is, amely 35 férőhellyel rendelkezik. Hajléktalan nőknek biztosít térítésmentesen lakhatási szolgáltatást minden nap 18-08 óráig. Alapvető igények ellátását biztosítja: alvás, fürdés, mosás, egészségügyi ellátás. (INT- 5)

3.3.2. Helyszíni szemle, kert ismerete

Városi kontextusnál fontos megemlíteni, hogy a környezet eltér az előzőtől, nem egy csendes, kisutcás, családi házas övezetben helyezkedik el, hanem ipari környezetben, amely következtében sokkal forgalmasabb és a zajosabb a terület (IV. ábra). Valamint ennél az intézménynél csak messzebb található közpark, játszótér. Az Összekötő utca

VI. ábra: Rés Alapítvány környezete (forrás: kép Google Earth 2023, ábra saját szerkesztés, használt térkép: közműtérkép, <https://www.e-epites.hu/e-kozmu>)

a Pesti útra vezet ki, ahonnan buszokkal lehet megközelíteni a boltokat, iskolákat és intézményeket.

Épület-kert kapcsolata:

Az otthonba személyes látogatást 2022 decemberében tettem. Az épület kétszintes, amelynek felső szintjén a szobák, illetve vizes blokkok találhatóak, valamint egy ügyeleti szoba. A földszinten pedig a gondozók szobája és a közösségi helységek, mint például a konyha, a játszószoba, az étkező, a mosókonyha, vagy a betegek elkülönítésére szolgáló szoba.

A telek nagyságát mutatja, hogy itt az épülethez egy előkertrész is tartozik az utcafront felé, ahol kisebb gyermekek számára találhatóak játszófelületek (mászóka, csúszda, hinta). Növényekkel elválasztva valamelyest zajmentesít és zárt hatást is ad. Az épület mögött pedig egy nagy udvar rész található, árnyékos fekvéssel.

Szomszédos kapcsolatok:

A szomszédos viszonyokat figyelve elmondható, hogy minden oldalról ipari épületek határolják, jobb és hátsó oldalról még működő cégek épületei, valamint bal oldalt elhagyatott raktárszerű építmények, drótkerítés található. Ezek a környezeti hatások nem éppen pozitívan befolyásolhatják az átmeneti lakhatás minőségét.

Az infrastruktúrát tekintve az Összekötő utcában hiányos a járda az intézmény előtt, és a bevezető útszakaszon, valamint közvilágítás sincs.

Funkciók, kerti adottságok:

Az előző intézménytől eltérően itt a közvetlen környezetben nem található közösség számára használható zöldfelület ezért sokkal több funkciónak kell a kertnek megfelelnie, ilyen például a játszókert, sportudvar, valamint szabad játéktér.

Épített elemként, közös használatra egy trambulín és egy pergola található az udvarban, ahol sütögetést vagy más csoportos programot szoktak folytatni, kerti bútorok hiányában benti székekkel, asztalokkal.

Jellemzően a kert olyan funkciós egységekkel rendelkezik, amik elhanyagoltak, kiépítetlenek, és nincs megfelelő útburkolat a megközelítésükhöz. Például ilyen a bicikli tárolásra fenntartott terület, ahol még ugyan nincsen erre a célra szolgáló eszköz, de a bent lakók már megszokottan egy pontban őrzik a járműveket, játszóeszközöket. Bizonyos területeken így már megszokásból kialakult egy funkción alapuló használat (*f. melléklet*), de ez

még mindig eléggé rendezetlen, nem egyértelműsített és szabályozott, valamint az alapvető eszközök sem állnak rendelkezésre.

Fenntartási szempontból is jobb ezeket a használati módokat akár növényzettel, burkolatokkal elkülöníteni, illetve kevesebb konfliktust is eredményeznek. Jelenleg a hátsó udvarrészen a gyermekek nem tudják teljesen kihasználni a területet, sokkal nagyobb területeket lehetne hasznosítani akár közösségi akár egyéni tevékenységekre egyaránt.

Növényzet és burkolatok:

Növényállománya az intézménynek fajgazdag, erősen fás. Utcafrontól juharok bal oldalon bükkös fasor határolja. (g, *melléklet*),

Előkertben a bejárat jobb oldalán díszes cserjékkel, évelőkkel teszik barátságossá a környezetet bal oldalon a játszókert magas sövényekkel (*Buxus sempervirens*) erősen lehatárolt. Ezen a területen esést álló gumi járólapok találhatóak a játzó eszközök alatt, melyek túlhasználtság miatt rossz állapotban vannak.

Hátsó kertben a gyep mellett terebélyes platánok (*Platanus acerifolius*), fenyőfák és sok virágával is díszítő bokros növények találhatóak, melyeknek erdő szerű jelenléte az árnyék biztosítása mellett a gyermekeknek szabad játszóteret ad. Ez a nagymértékű növényállomás nagyon ritka budapesti intézményeknél. Esztétikai és mentális állapot javítása mellett segít a környezeti zajok tompításában, valamint árnyékol is. Ugyanakkor a terület a nagy zöldfelületi aránya miatt sokkal több gondozást is igényelne. Erre fontos példa a gyep felület, ami már annyira elhanyagolt, hogy sajnos a sportolási lehetőségek korlátoltak (g, *melléklet*).

Beton burkolat csak közvetlen a ház körvonalában található a bejáratától egészen a tárolóig. Ennek hiánya megnehezíti a kert teljes bejárását. Minősége megfelelő, a gyerekek kerékpárútnak használják az épület melletti kis járdát.

3.3.3. Interjúk

Interjúk alapján egyik nagy problémát okozza az otthonban a fel nem, vagy éppen ellenkezőleg, túl használt adományok mennyisége. Főleg ruhákat, játékokat hoznak a környéken lakók, amelyet nagy mennyiségben hagynak válogatás nélkül. Ezeknek a tárolására nincs kapacitás, így nagy részük kint kap helyet, ahol az időjárás viszonyosságoknak kitéve egy idő után már nem használhatók fel. Szeretnének erre valami alkalmasabb tárolási felületet kitalálni vagy esetleg egy központi gyűjtő helyet, amely megoldja ezt a problémát.

A rendelkezésükre álló nagy udvar ellenére karbantartási hiányok miatt ellégé rendezetlen a terület. Gondozó elmesélése alapján a főbb fenntartási munkálatokra önkéntesek segítségét szokták kérni, de erre ritkán van lehetőség. A lakók itt nem igazán segítenek a kert megfelelő működtetésében, aminek egyik oka, hogy nincs kellően szabályozva házirenddel, feladat kiosztásokkal. Ezen a későbbiekben mindenképpen szeretnének változtatni.

Az udvaron egy elhagyatott építmény is található: érdekessége, hogy ezt régen az itt élő agrár kollégisták használták tyúkok számára tojó épületként. Ma már ezt is tárolásra használják.

3.3.4. Javaslatok (h, melléklet):

- Kert vizsgálata során megfigyeltem, hogy míg az előkertrész, játszótérrel jól kialakított, rendezett, addig a hátsó kertenél hiányzik a különböző funkcionális egységek helyes elkülönítése és a bejárhatóság biztosítása. Úgy vélem utakkal, rendezett növényzettel, szegélyekkel kiépített kerttel ezt a problémát meg lehetne oldani.
- A hátsó kertben megfigyelhető egyenetlen terep a régi veteményes megmaradt földjei által egyfajta föld púposodást eredményezett. Jelen helyzetben ez a puha földréteg folyamatosan nehezíti a kert bejárását, illetve esztétikai szempontból se megfelelő. A föld síkba rendezése megkönnyítené a kertben való rekreációs tevékenységeket és a gyermekek számára lenne lehetőség sportolásra. Továbbá újra meg lehet próbálni létrehozni egy hatékonyabban működő magasságyás, veteményes építését. Amivel egykor a fő probléma szintén az előző helyhez hasonlóan a fenntartás, gondozás megszervezése, pontos házirendi szabályozás kialakítása volt.
- A kinti elkülönített tároló felszámolása, új fedett raktárak kialakítása, így több helyet biztosítva a zöld felületeknek.
- Idősebb gyermekek számára (9 éves kortól) is létesíteni célszerű játszó eszközöket. Jelen állapotban csak egy trambulin található, amely használata során a gyermekek között gyakran konfliktust eredményez.
- Kerti bútorok felújítása, bővítése, valamint játékeszközök karbantartása.
- Elhanyagolt területek rendbehozása, szemétszedés, gyomosító fák, sövények kiírtása, fű visszavágása.
- A takarásra használt (elsősorban tárolónál, gépészeti doboznál) fa kerti térrácsok növényekkel való befuttatása.

4. *Eredmények kiértékelése, következtetések*

A látogatások és interjúk során megerősödött bennem az a kezdeti hipotézis, miszerint a lakók fontosnak tartják és igénylik is a közösségi kertek létesítését, bár ez csak bizonyos felügyelet és – kezdetben - oktatás mellett képzelhető el.

Ugyanakkor megtapasztaltam, hogy az intézmények adottságai olyan mértékben eltérnek egymástól, hogy minta terv helyett főként csak iránymutatást és javaslatokat tudok tenni a megfelelő zöldfelületek rendezett használatára, esztétikai kialakítására. Intézmény látogatások, interjúk és térképes elemzések után az összesített javaslataim a Budapesti átmeneti otthonokat tekintve a következők (adottságokhoz, lehetőségekhez mérten):

J01- Növényzettel vagy akár épített elemekkel térfalak kialakítása, funkciók elhatárolása.

J02- Utcafront felé sűrű növényzet építése takarás céljából. Ennek szerepe a biztonságérzet, nyugodt légkör megteremtése érdekében van.

J03- Kijelölt dohányzó terület (gyermekektől távol) biztosítása.

J04- Kerti eszközök és adományok részére tárolók építése.

J05- Adott körülményekhez mérten közösségi kertrész kialakítása.

J06- Kerti bútorok, épített pihenő elemek (pl: pergola) elhelyezése.

J07- Községi kert létrehozása, foglalkozások működésére, szociális tevékenységekre.

J08- Egységes anyag, illetve növényhasználattal rendezett, letisztult kert létrehozása.

J09- Árnyékos területek megteremtése fákkal vagy épített elemekkel első sorban a játszó felületeknél például pergolával. vagy pihenésre szolgáló kültéri helyeken függőággal.

J10- Lehetőség szerint minél zöldebb és természetközeli anyagokkal ellátott területek kialakítása.

J11- Étkező és kert kapcsolatának javítása, az épület kert felé történő nyitásával.

Az otthonok növényzetét tekintve kerülni kell az erősen mérgező taxonok a gyermekek miatt, ilyen például a Juniperus vagy a Clematis félek, amiknek minden része erősen mérgező. Valamint kerülni kell az erős allergént magas pollent okozó növényeket, ilyen például a Betula pendula (Közönséges nyír), Alnus glutinosa (Enyves éger) vagy pázsitfűfélék közül a Lolium perenne (Angolperje), Cynodon dactylon (Csillagpázsit) (INT-16). Továbbá a gyermekek

közelében a szúrós, tövises növények mellőzése is ajánlott, ilyen például a *Gleditsia triacanthos* (Tövises lepényfa), cserjék közül a *Berberis japonica* (Japán borbolya), *Hippophae rhamnoides* (Homoktövis) vagy éppen a *Mahonia x media* (Mahónia).

Gyerekek számára a természet megismeréséhez egyik jó megoldás lehet a gyümölcsfák ültetése, ami egészséges termése mellett még virág díszével is dekorálják az udvart. Fa típusánál és méreténél azonban itt is figyelembe kell venni, hogy egyszerűen gondozható legyen. Például *Juglans regia* (Közönséges dió) és a *Prunus cerasus* (Cseresznye) fák és cserjék közül pedig a *Prunus tenella* (Törpe mandula) aminek lombfakadás előtt nyíló rózsaszín virága erősen dekoratív.

A megfelelő környezet megteremtéséhez javasolt minél több olyan növényt ültetni, amely különféle érzékszervünkre kihatnak, lakók számára derűs hangulatot és látványt keltenek.

Elsősorban minimális gondozást igénylő növényekre van szükség, amelyek könnyen ellenállnak a környezeti hatásoknak legyen szó szárazságról vagy hidegről. Városi körülmények között könnyen gondozhatók és jól adaptáló növények kellenek, ilyen példa lehet cserjékként a *Forsythia intermedia* (Aranycserje), vagy az örökzöld növények, amelyek egész évben lombjával díszítik és ezáltal pozitív hatást adnak: példa lehet a sövénynek jól nevelhető *Lonicera nitida* (Mirtuszlonc), *Prunus laurocerasus* (Balkáni babérmeggy). Ugyan ezek a növények a funkcionális egységek elválasztására szolgáló térfalaknál is alkalmazhatók.

Célszerű őshonos növényeket ültetni így védhetjük a magyar növény, illetve állatvilág populációjának fennmaradását is.

A nagyobb gyepfelület több funkciós közösségi térként tud működni, játékokra és sportolásra ad lehetőséget és közösségi tevékenységekhez is igénybe vehető, de csak akkor, ha megfelelően karban van tartva.

Intézményeknél különböző udvar típusok vannak jelen, amelyek a következők:

- Játzókert: közterületek játszótereivel megegyező a kialakításuk és a funkciójuk.
- Tankert: gyermekek és felnőttek is megismerkednek különféle fajok, fajták élőhelyeivel a kertészkedés pozitív hatásaival;
- Sportudvar: vízszintes, szabad területnek kell lennie, ahol aktív sport tevékenységeket lehet végezni és összhangban van a játszótérrel és annak stílusával. Jellemzően nagy gyepfelület alkotja;

- Előkert: aminek feladata a kapcsolat teremtés a település és az intézmény között. Első benyomást a helyről ennek megpillantásakor kapjuk, így fontos, hogy főként dísznövények legyenek elhelyezve;
- Szabad játéktér: a külföldi „Naturalized playground” fogalomnak felel meg, ahol elsősorban a növények dominálnak. Ennek lényege, hogy a sűrű növényzetes területeken meg tudják a gyerekek figyelni a természetes élőhelyet és segít a szociális kapcsolatteremtésben, sportolási aktivitásban, kreatív játékformák gyakorlásában (*INT-15*);
- Pihenőkert: közösségi tevékenységek végzésére szolgáló terület, épített elemekkel, bútorokkal;

Ezeknek a variációiból lehet minél inkább funkcióját és kialakítását tekintve sokrétű szabadteret létrehozni, továbbá a tervezéskor fő szempont az épített elemek létesítése és a szabad kertrész egyensúlyának megteremtése kell, hogy legyenek.

Ezen felül lényeges, hogy a kert kényelmes és élvezetes környezetet biztosítson a gyermekek és felnőttek számára.

Végezetül pedig pár szóban fontosnak tartom megemlíteni az intézményekből való kijutás nehézségeit, a hajléktalanság problémáit. „Minden évben Magyarországon 4500 gyerek jut családi átmeneti otthonba.” A gondozók a kilépésben is segítenek, amely nagyon bonyolult folyamat. Kiköltözés után legtöbbször újabb CSÁO-ba költöznek így sok esetben a lakhatási gond továbbra is fent áll (INT-8).

A budapesti hajléktalanság megelőzése a kerületi önkormányzatok feladata lenne. Leggyakoribb probléma első sorban a megfizethetetlen lakhatás: fontos megjegyezni, hogy a jövedelmek és a bérleti árak nincsenek egyensúlyban, így az önálló lakhatás reménye elég csekély. Habitat for Humanity szerint Magyarországon „300 ezer családnak megfizethető bérlakásra lenne szüksége” (INT-10). Ennek hiánya, valamint a népcsoportok társadalmi megkülönböztetése nem segíti a lakáskeresést, bérlést, valamint hasonlóan rossz tapasztalatokkal rendelkeznek a rászorulóknak, legyen szó akár álláskeresésről, egészségügyről, oktatásról vagy éppen hivatali ügyintézésről. Az önkormányzati bérlakásokhoz való hozzájutás, amelyet pályázati úton lehet megszerezni igen nehézkes a bejelentett lakcím kötelezettség miatt. Otthon teremtési stratégiaként főbb célok a 2022-2031-es időszakra Budapesten a hajléktalanság megelőzése miatt a munkaerő piac segítése, a lakás és lakbér támogatások növelése, így segítve a szociális intézményből való kilépést. Fontos a szociális szolgáltatások fejlesztésére, több elszállásolási lehetőségre lenne szükségük a rászorulóknak, nagyobb kényelemmel, magánszférával. (Főpolgármesteri hivatal, 2022)

Az egyedülálló anyák helyzete munkavállalás szempontjából pedig még ennél is hatványozottan nehéz, ez ügyben olyan támogatási formákat kellene kidolgozni, amelyek ösztönzik a munkaadókat a gyermekes anyák foglalkoztatására (Kapocs, 2005).

Számos olyan eset is van, ahol ugyan az anyagi háttér adott, de a gyermekes családok mégse találnak maguknak megfelelő albérletet, a tulajdonosok gyermekes családoknak nem szívesen adnak ki lakásokat. Ennek következtében a Habitat for Humanity szervezet rossz állapotban lévő, üresen álló önkormányzati bérlakásokat újít fel önkéntesekkel. Biztosítják a mindennapokhoz szükséges alap felszereléseket, bútorokat a beköltöző család igényei szerint. Ebben a lakásban 5 évig lehetnek a családok. Jó példa, ugyanakkor kevés családnak tudnak ezzel segíteni, szükség lenne egy jól működő bérlakásrendszer kiépítésére, amihez az állami támogatás elengedhetetlen (INT-10).

Az intézményvezetők szerint, annak ellenére, hogy túljelentkezések vannak az otthonokban mégsem a befogadóképesség növelése lenne a megoldás. Inkább a megelőzésre kellene

összpontosítani és olyan intézkedéseket kellene hozni, amelyek megakadályozzák a családok helyzetének romlását, hogy ne legyen szükségük az otthonok védelmére. Emellett kisebb lakásokat kellene biztosítani az önállóan jól működő családoknak, amelyek fenntartását idővel csökkenő mértékű támogatás biztosítaná, hogy segítse az önfenntartásban őket. Sajnos a szociális bérlakások kevés számban elérhetők, így nehezítik az átmeneti otthonok működését és a szükséges kapacitások biztosítását. (Kapocs, 2005).

Ahogy nálunk, úgy külföldön is probléma a hajléktalanság: az Amerikai Egyesült Államokban olyan szervezetek is segítenek a lakhatás problémájában, mint például a Doorways, amely kifejezetten a családon belüli erőszak miatt menekülő és a hajléktalanság sorsára jutó családokat és fiatalokat hivatott támogatni. „Minden harmincadik gyermek tapasztalja meg a hajléktalanságot évente; 51%-uk 5 év alatti.” - emelik ki honlapjukon a *The Bassuk Center on Homeless and Vulnerable Children and Youth* statisztikái alapján. A szervezet az átmeneti lakhatás biztosításán kívül, olyan szakembereket is biztosít, akik pénzügyi tanácsot adnak, valamint segítenek az állás- és állandó lakhely keresésben, amelyben hasonlít az itthoni intézményekhez (INT-12).

A *The Guardian* egy 2024. március 9-ei cikke mutat rá, hogy a növekedő lakhatási árak miatt Angliában is egyre több család kényszerül átmeneti otthonokba, annak ellenére, hogy a szülőknek folyamatos munkahelye van. Emellett pedig a magas bérleti árak miatt kikerülni is nehéz ezekből, a gyakran meglehetősen rossz állapotban és egészségtelen környezetben lévő otthonokból. „A legalább 10 éve ilyen helyen tartózkodók száma ezres nagyságrendű.” - olvasható a cikkben (INT-14).

5. Összegzés

A szakdolgozatom létrehozásában az alapvető motivációm, célom az volt, hogy budapesti intézményeken keresztül rávilágítsak a kertek szerepére, fontosságára, egy olyan területen, amely bár kevés figyelmet kap, annál fontosabb feladatot lát el a mindennapokban. Úgy vélem a megfelelő minőségű zöldfelületek, kertek pozitív szociális és pszichológiai hatásai még jelentőségteljesebbek az olyan intézményekben, mint a Családi Átmeneti Otthonok, ahol a lakhatási problémával küzdő családok, valamint az Anyaotthonok, ahová gyakran verbális, fizikai bántalmazás áldozatai kényszerülnek beköltözni.

A kutatásom során arra próbáltam választ találni, hogy hogyan segíthet az épület és szabadtere, az ideérkező személyeknek, családoknak a mentális és fizikai fejlődés biztosításában, a magánszféra és a közösségi területek létrehozásában, egy nyugodtabb, biztonságosabb élet kialakításában, és ehhez milyen változtatásokra van szükség. Ebben a témakörben egy meghatározó tapasztalás volt számomra a terepmunka.

A szakirodalmi feldolgozás során elemeztem a lakhatási problémával küzdő emberek kilátásait, az átmeneti otthonok működéseit, jogszabályok által kínált lehetőségeit, alapelveit, üzemelési tapasztalatait.

Az elemzések után az intézmények felkutatásával kezdtem. Mintaterület választásának indoklását követően az otthonok állapotát, környezeti és területi adottságát és kapacitását tanulmányoztam. Próbáltam olyan intézményeken keresztül körbejárni a témakört és a problémákat, melyek adottságai, elhelyezkedései, lehetőségei különböznek egymástól, ezáltal szélesebb perspektívát és komplexitást biztosítanak. Számos szempontot figyelembe vettem a felmérés során, így például az intézmények városi kontextusa, szabadterek mérete, az épület-kert viszonya és szomszédos kapcsolata, növényzete. A saját észrevételeim mellett a dolgozók által továbbított és megfogalmazott igényeket és tapasztalatokat is igyekeztem figyelembe venni a továbbiakban.

A terepi felméréseket követően a térképes ábrákkal elemeztem az adatokat, és összehasonlítást végeztem kerttervezési szempontok szerint az intézményekről. Mindez segített megállapítani a kert használóinak célcsoportját és a számukra kedvező tevékenységeket, igényeket.

A kertek bemutatása után a vizsgálat eredményeket összesítettem és javaslatokat tettem a szakirodalmi kutatás és a terepvizsgálatok után az összegyűjtött információk alapján, majd megfogalmaztam az általam tájépítészeti szempontból hasznos tervezési elveket.

A két részletesebben vizsgált intézményben a helyszíni szemlében és a javaslattételben leírtak alapján jól észrevehető, hogy más már problémák vannak jelen egyikben és másikban. Míg a Kispesti Családok Átmeneti Otthonában elsősorban a nagyarányú betonburkolat és a csak gyeppel borított területből álló növényállomány szül komplikációkat, addig a Rész Alapítvány Családok Átmeneti Otthonában ehhez képest nagyobb mértékű zöldfelület és diverz növényzet adottságaiból származó konfliktusok jelentik az akadályt.

Végző konklúzióban megállapítottam, hogy az átmeneti otthonok kertjeinek tervezésekor nélkülözhetetlen figyelembe venni a változó igényeket, illetve adottságokat, hiszen a kert lehetőséget biztosít a közösségi együttlétre, családok minőségi időtöltése mellett környezeti nevelésre, természetközelség megteremtésére.

Általános javaslataim a kertek funkcionális egységeire, épített elemeire, növényzetre, illetve anyaghasználatra és közösségi kert létesítésére térnek ki.

Az otthonok növényállományánál meghatároztam, hogy milyen fajok ültetése előnytelen a gyermekes intézményekben, például: mérgező, tövises, szúrós, allergiás reakciót kiváltó taxonok kerülése. Ugyanakkor előnyös az örökzöld növények, gyümölcsfák, érzékszervekre kihatással lévő dúsan virágzó, jó illatú és nagy dísz értékkel rendelkező növények telepítése.

Az átmeneti otthonok természetközelibbé tétele szükségszerű, csak hogy gyakran nehézségekbe ütköző feladat, aminek legfőbb oka az anyagi támogatás hiánya.

Véleményem szerint fontos lenne valamennyi Budapesten található átmeneti otthon részletes vizsgálata annak érdekében, hogy az általános igények, konfliktusok mellett az otthonok egyéni szükségleteinek megfelelően történhessen meg szabadtereiknek tervezése.

Köszönetnyilvánítás

Köszönöm a Kispesti Családok Átmeneti otthon vezetőjének Földi Laurának és a Rés alapítvány szakgondozójának Wohner Orsolyának a szakmai körbevezetést nyitottságot és a sok segítséget a szakdolgozatom elkészítéséhez, valamint Bagdiné Dr. Fekete Orsolyának a türelmes és szakszerű iránymutatást, támogatást.

6. Irodalomjegyzék

Báló O., 2005– Kapocs könyvek 8., Átmeneti gondozás-célszerű vagy ideális elképzelés ?!, Báló Ottília, Nemzeti Család és Szociálpolitikai Intézet Budapest, 2005, Módszertani kézikönyv

BFVT, 2015 – Budapest környezeti állapotértékelése, 2015, megbízó Budapest Főváros Önkormányzatának Főpolgármesteri Hivatala Városigazgatóság Főosztály, Molnár Zsolt szakmai főtanácsadó, szerkesztés, szerzők BFVT Kft. - https://archiv.budapest.hu/Documents/BpKAE_2015_honlapra.pdf (utolsó elérés: 2024.04.10.)

Főpolgármesteri hivatal, 2022 – Otthon mindenkinek Fővárosi stratégia az otthontalanság és a hajléktalanság csökkentéséről, Előzetes változat, Főpolgármesteri hivatal, Budapest, 2022

Int. J. Environ., 2022 – The Multi-Sites Trial on the Effects of Therapeutic Gardening on Mental Health and Well-Being, International Journal of Environmental Research and Public Health, 2022

Kapocs, 2005 – Kapocs 4.évf. 3. sz., Családok átmeneti otthonai Budapesten II. SZOTAKER Bt. Tanulmánya: Otthontalanná vált családok problémája a budapesti Családok Átmeneti Otthonaiban, Pál Gabriella-Pál Tibor-Tardos Katalin-Varjú Gabriella - https://epa.oszk.hu/02900/02943/00018/pdf/EPA02943_kapocs_2005_3_04.pdf (utolsó elérés: 2024. 04.07.)

Koltai L., 2014–Éves jelentés a lakhatási szegénységről – 2013, Szerkesztette: Koltai Luca, gyorsjelentés a Habitat for Humanity , Nemzeti Együttműködési Alap, 2014 (utolsó elérés: 2024. 04. 07.) - https://www.habitat.hu/files/Lakhatasi_jelentes_gyorsjelentes_140528.pdf

Molnár L., 2005 – Tegnap-Ma-Holnap a fővárosi gyermekvédelemben, Szerkesztette: Molnár László, A Fővárosi Gyermek- és Ifjúságvédő Intézet 50. éves jubileumára, Fővárosi Tegyesz OKKER kiadó, Budapest, 2005

Papp Gy, Dr. Lovász Zs., 2004 – Családvédelem, családgondozás, Segédanya a szociális szakvizsgálóhoz, Papp Győző-Dr. Lovász Zsuzsanna, Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, Budapest, 2004

Rosta G., 2013 – Közösségi kertek Szomszédsgái közösségek Városi mezőgazdaság, Rosta Gábor, Városi Kertek Egyesület, 2013

Roszík Á., 2015 – Az átmeneti ellátás gyakorlati kérdései, Szerkesztette: Roszík Ágnes, Atosz Kiadó Gödöllő, 2015

Sustainability, 2017 – Community Gardens as Health Promoters: Effects on Mental and Physical Stress Levels in Adults with and without Mental Disabilities, 2017, Basel, Switzerland

TÁMOP 5.4.1, 2011 – „Szociális és gyermekvédelmi szabályozó rendszer kidolgozása” pillér, Budapest, 2011. szeptember - http://www.ncsszi.hu/download.php?file_id=1743

Tatár B., 2008 – Tenyérnyi zöld a Dózsa György úton, Az Örigóc Nappali Melegedő mutatársai nevében: Tatár Bernadett, 2008-
<https://www.levego.hu/sites/default/files/kapcsolodo/tenyernyizold-adozsagyuton.pdf>

Internetes források

INT-1-(<https://magyarmezogazdasag.hu/2019/12/15/sokfele-bajra-gyogyir-terapias-kert>), Sokféle bajra gyógyír a terápiás kert, Magyar mezőgazdaság, Sárközi Judit 2019 (olvasva:2022. decemberében)

INT-2-(https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_fsg015.html), KSH Stadat 2021 (olvasva: 2022. decemberében)

INT-3-(<http://resalapitvany.shp.hu/hpc/web.php?a=resalapitvany&o=1157453843>), Részociális és kulturális alapítvány (olvasva: 2023. május)

INT-4-(<http://resalapitvany.shp.hu/hpc/web.php?a=resalapitvany&o=1157453799>), Részociális és kulturális alapítvány (olvasva: 2023. május)

INT-5-(<https://www.resalapitvany.hu/index.php>), Rész alapítvány, Bemutatókozás (olvasva: 2023. május)

INT-6-(<https://www.penzcentrum.hu/karrier/20120327/megjottek-a-nepszamlalasi-adatok-egyre-fogy-a-nemzet-1032042>), Megjött a népszámlálási adatok: egyre fogy a nemzet, Pénzcentrum, 2012 (olvasva: 2024.március)

INT-7-([Anyaothonok-és-CSÁO-k_2017.pdf](#)), Anyaothonok és CSÁO-k 2017, (olvasva 2023. április)

INT-8-(<https://merce.hu/2019/08/16/evente-4500-gyerek-kerul-atmeneti-otthonba-anyagi-okok-miatt/>), Évente 4500 gyerek kerül átmeneti otthonba anyagi okok miatt, Kiss Soma Ábrahám 2019 (olvasva 2024. február)

INT-9-(<https://infostart.hu/belfold/2021/08/31/igy-valtoztak-budapest-zoldfeluletei-az-elmult-harom-evtizedben-terkepek>), Így változtak Budapest zöldfelületei az elmúlt három évtizedben – térképek, INFOSTART, 2021 (olvasva 04.07.)

INT-10-(<https://merce.hu/2018/06/10/nem-szivesen-adnak-gyerekeseknek-alberletet-sok-csalad-emiatt-kerul-atmeneti-otthonba/>), Nem szívesen adnak gyerekeseknek albérletet, sok család emiatt kerül átmeneti otthonba, Csengel Karina 2018 (olvasva 2024. január)

INT-11-(<https://epiteszforum.hu/muveld-hat-sajat-kerted>) Műveld hát a saját kerted..., Kristin Faurest, Ph.D 2008(olvasva 2024.február)

INT-12-(<https://www.doorwaysva.org/our-work/education-advocacy/the-facts-about-family-homelessness/>), The Facts About Family Homelessness (olvasva: 2024. március)

INT-13-(<https://szocialiscentrum.kispest.hu/>), Bemutakozás (olvasva: 2023.május)

INT-14-(<https://www.theguardian.com/society/2024/mar/09/my-children-never-had-a-place-they-could-say-was-home-the-uk-family-in-temporary-housing-for-22-years>), „My children never had a place they could say was home”: the UK family in temporary housing for 22 years, Michael Savage, 2024 (olvasva 2024. március)

INT-15-(<https://playgroundprofessionals.com/playground/nature/naturalized-playgrounds>), Naturalized Playgrounds, Utilizing Natural Assets in the Development of a Whimsical Environment,(olvasva 2024. március)

INT-16-(https://www2.sci.u-zegeed.hu/pollinfo/index.php?oldal=all_nov), Polleninformációs szolgálat, allergén növények, I.késő téli-kora tavaszi szezon virágzó fái és cserjéi, After Spieksma, 1990 (olvasva 2024. április)

Jogsabályok:

Nemzeti jogszabálytár - <https://njt.hu/jogszabaly/1997-31-00-00>

Net Jogtár - Wolter Kluwer: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300003.tv>, Szociális igazgatásról és szociális ellátásról

7. Ábrajegyzék:

- I. *ábra: Terepbejárás során vizsgált szempontok*
- II. *ábra: Intézmények kerületi, elosztása*
- III. *ábra: Budapesti intézmények listája*
- IV. *ábra: Részletesebben vizsgált kertek összehasonlítása táblázatban a vizsgált szempontok szerint*
- V. *ábra: Kispesti Családok Átmeneti Otthonának környezete*
- VI. *ábra: Rész Alapítvány környezete*

8. Mellékletek

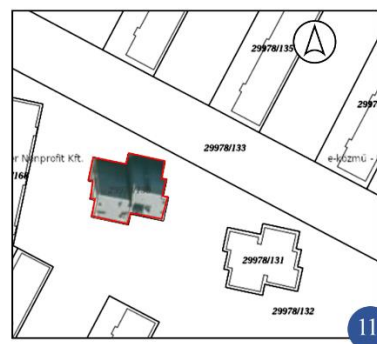
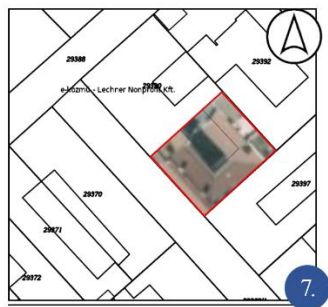
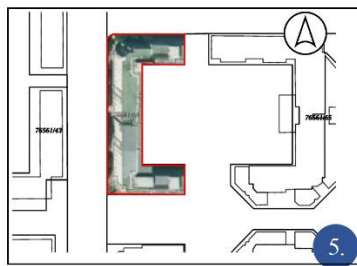
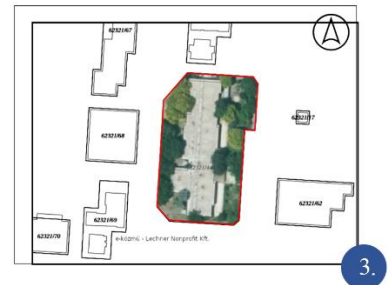
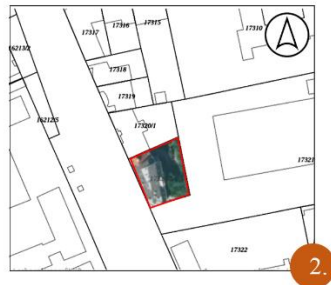
a, melléklet: Budapesti intézmények összehasonlítása, elemzése:

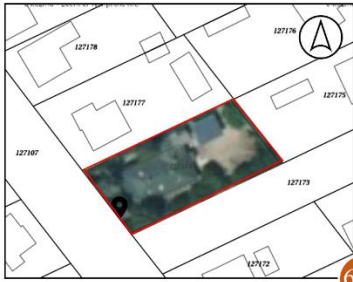
(Forrás: saját szerkesztés, használt forrás:INT-7)

Név	Kerület	Cím	Helyrajzszám (közmű térkép)	Környezet	Forgalom	Épület	Épület-kert kapcsolat	Kerttípus	Kertméretek	Növény	Állapot
1. Jópásztor Nővérek Anyaotthonháza	3.	Zápor utca 50	17339	panel lakóházak	csendes	emeletes	elő + hátsó kert	közös	nagy	Terebélyes fák, díverz	jó állapot
2. Jópásztor Háza Anyaotthon	3.	Bécsi út 163	17320/1	panel lakóházak	fő út mellett, zajos	emeletes	hátsó kert	közös	kicsi	sok fa, díverz, sokréti	szakszempont
3. Óbudai Családi Központ Tanácsadó- és Gyermekvédelmi Központ Családok Ámeneti Otthona	3.	Víztorony utca 7	62321/44	panel lakóházak	csendes	egyszintes	maga tenisz rész, saját+közös udvar	közös	nagy	sokréti, sok fák, díverz	jó állapot
4. Magyar Máthai Szeretetszolgálat Békámegyeri Csoport	3.	Kelha utca 5	65552/27	kertváros	csendes	egyszintes	udvar	közös	kicsi	sokréti, sok fák, díverz	jó állapot
5. IV. Kertleli Családok Ámeneti Otthona	4.	Hajló utca 40	76561/68	panel lakóházak	csendes	emeletes	nincs saját kertész	nincs	nincs	sokréti, sok fák, díverz	jó állapot
6. S.O.S. Krízis Alapítvány Családok Ámeneti Otthona	4.	Perényi Zsigmond utca 39	74089	kertváros	zajos	sortház	hátsó kert, oldalkert	közös	kicsi	nincs fa, sok butkólat	viszonylag jó állapot
7. Családok Ámeneti Otthona	6.	Hegedű utca 7	29391	panel lakóházak	zajos, zsúfolt utcák	panelház	belsőudvar	nincs	nincs	egy fa	épült jó állapot
8. Családok Ámeneti Otthona, Józsefváros	8.	Kosztornó utca 14-16	35283	panel lakóházak	csendes	egyszintes	belsőudvar	közös	nagy	fák vannak, sok butkólat	jó állapot
9. Szereteti Misszionáriusai Rend Baka Otthona	8.	Tónó utca 19	36207	panel lakóházak	zajos, zsúfolt utcák	egyszintes	belsőudvar	közös	kicsi	fák vannak, nincs képzőfa	rossz állapot
10. Fókás Anyaotthon	12.	Rege út 1-4	9241	kertváros	csendes	egyszintes	oldal + hátsó kert	közös	kicsi	sokréti, sok fák, díverz	jó állapot
11. BMSZKI Családok Ámeneti Otthona	14.	Rakosszeg park 4	29978/13	panel lakóházak	csendes	panelház	nincs saját kertész	panel	nagy	sok fa, díverz, sokréti	jó állapot
12. Magyar Máthai Szeretetszolgálat Családok Ámeneti Otthona	14.	Számár utca 26	30375/4	kertváros	csendes	egyszintes	oldal + hátsó kert	közös	kicsi	sok fa, díverz, sokréti	jó állapot
13. Szociális és Rehabilitációs Alapítvány Egyszálaló Szülők Otthona	15.	Aponhaza utca 61	91041/2	kertváros	csendes	egyszintes	oldal + hátsó kert	közös	nagy	főként gyep, sok butkólat	jó állapot
14. Segítő Szolgálat Alapítvány Anyaotthon	15.	Pozsonyi utca 36	?	panel lakóházak	csendes	panelház	belsőudvar	közös	kicsi	sok fa, zöld	jó állapot
15. Réz Alapítvány Családok Ámeneti Otthona	17.	Összekötő utca 3	0137920/5	ipari	épek-autók, zajos	emeletes	elő + hátsó kert	közös	nagy	Terebélyes fák, díverz	rendezetlen, elhanyagolt
16. Otthon Karitativ Egyesület Családok Ámeneti Otthona	17.	Szabadság sugárút 104	127174	kertváros	csendes	egyszintes	elő + hátsó kert	nagy	sokréti, sok fák, díverz	rendezett	
17. Csibész Gyermekjóléti Központ Családok Ámeneti Otthona	18.	Üllői út 707	147491	kertváros	zajos, fő út mellett	egyszintes	oldal + hátsó kert	közös	nagy	Terebélyes fák, díverz	
18. S.O.S. Krízis Alapítvány Családok Ámeneti Otthona	18.	Gyómréti út 138	153550	ipari	zajos, fő út mellett	egyszintes	hátsó kert, nagy épülettel közbezárt udvar	közös	nagy	sokréti, sok fák, díverz	jó állapot
19. Kispesti Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat Családok Ámeneti Otthona	19.	Nagyvándor József utca 44	164160	kertváros	csendes	egyszintes	udvar	közös	kicsi	fák hiánya	jó állapot
20. Anyaotthon Alapítvány Anyaotthonháza Otthon	20.	Török Flórián utca 228	179539	kertváros	zajos, fő út mellett	egyszintes	udvar	közös	kicsi	egy fa, sok butkólat	jó állapot
21. Magyar Vöröskereszt Családok Ámeneti Otthona	21.	Nagykalapács utca 3		panel lakóházak	zajos	egyszintes	nincs saját kertész	nincs	nincs	nincs	jó állapot
22. Magyar Vöröskereszt Anyaotthon	21.	Erdősor utca 53-55.	200945/2	kertváros, panelházak	kicsi zajos	emeletes	készen oldalkert, kétoldalt	közös	kicsi	terebélyes fák	jó állapot
23. Menedék Alapítvány Anyaotthon	22.	Szent Gellért utca 9	223494	kertváros	csendes	emeletes	elő + hátsó kert	közös	kicsi	sokréti, sok fák, díverz	jó állapot
24. Üdültségek Fény Háza	-	nem nyilvános	-	kertváros	csendes	emeletes	oldalkert	közös	nagy	díverz, sokréti	jó állapot
25. Otthona	-	nem nyilvános	-	-	-	-	-	-	-	-	-

b, melléklet: Budapesti átmeneti otthonok térképes bemutatása:

(Forrás: saját szerkesztés, használt térkép: közműtérkép: <https://www.e-epites.hu/e-kozmu>)

6.

17.

18.

19.

20.

21.

22.

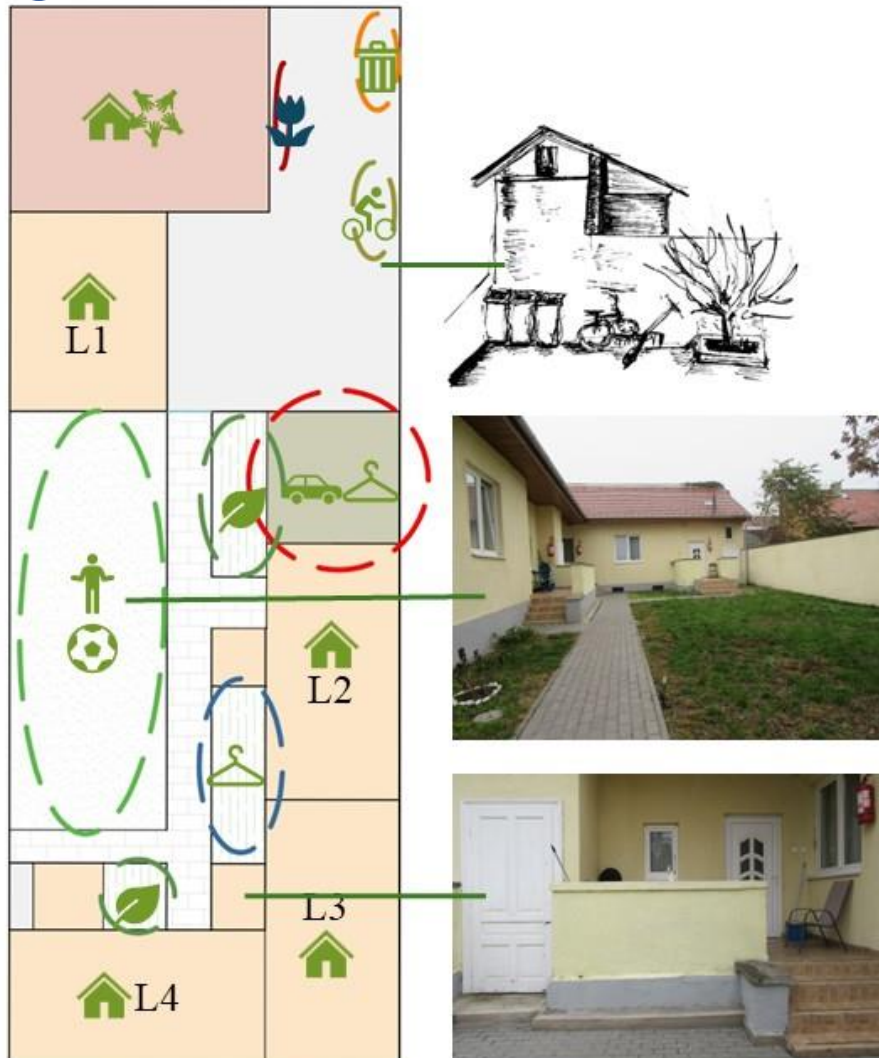

23.

c, melléklet: A Kispesti Családok Átmeneti Otthona funkcionális egységei:

(Forrás: saját szerkesztés, használt térkép: közműtérkép - <https://www.e-epites.hu/e-kozmu>,
képek: saját fotók, 2022.november)

19.

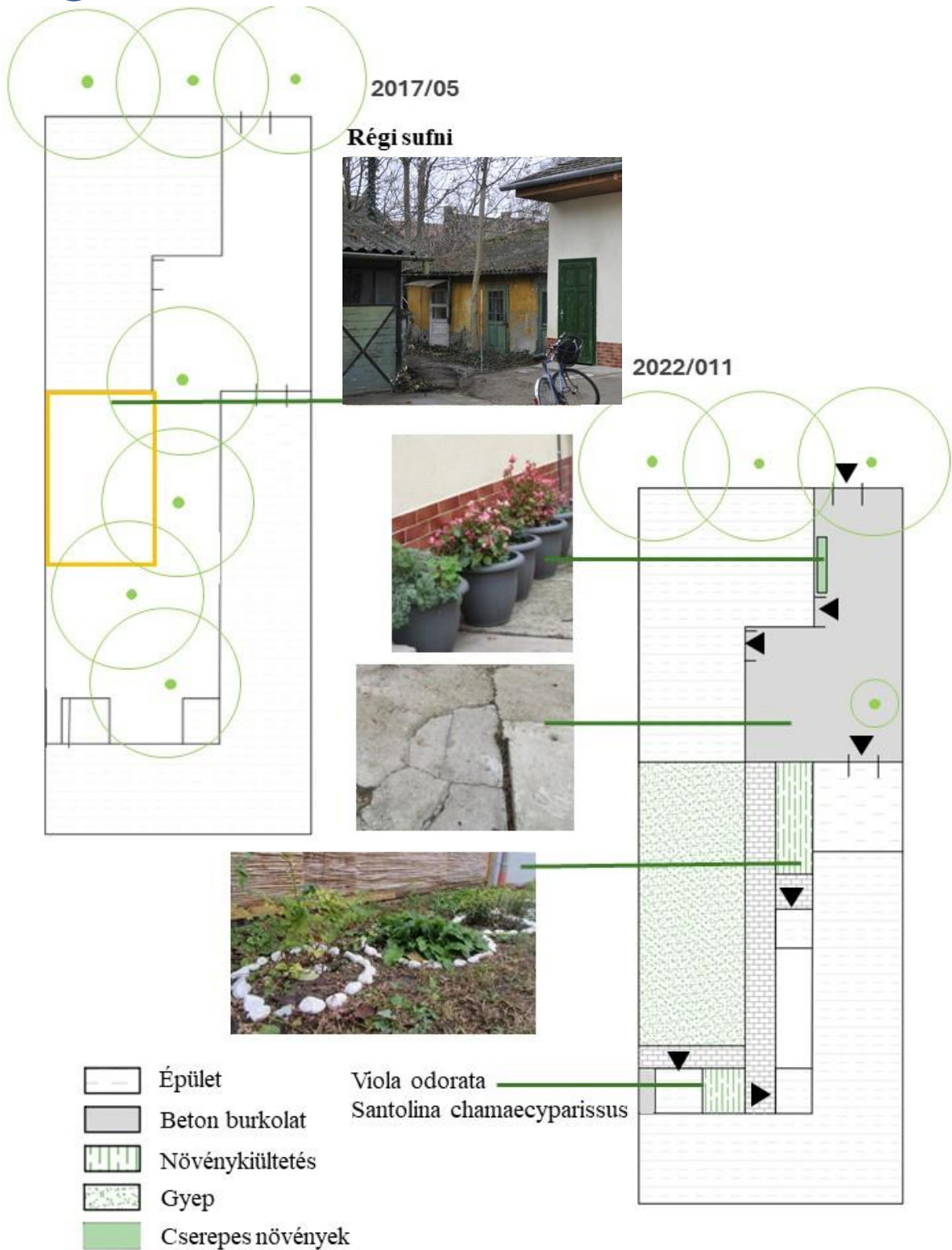

- Közösségi hely, gondozó iroda
- Lakások 1- 4 + teraszok
- Garázs, tároló
- Szelektív hulladék gyűjtő
- Cserepes növények
- Biciklitároló
- Garázs, tároló
- Gyep, játszó felület
- Növény kiültetés
- Raktár épület

d, melléklet: Kispesti Családok Átmeneti Otthona 2017 és 2022 növény állománya:

(Forrás: saját szerkesztés, használt térkép: közműtérkép - <https://www.e-epites.hu/e-kozmu>, képek: sufni - <https://uj.kispest.hu/hirek/4886-uj-epulettel-bovult-a-csaladok-atmeneti-otthona>, saját fotók: 2022.november)

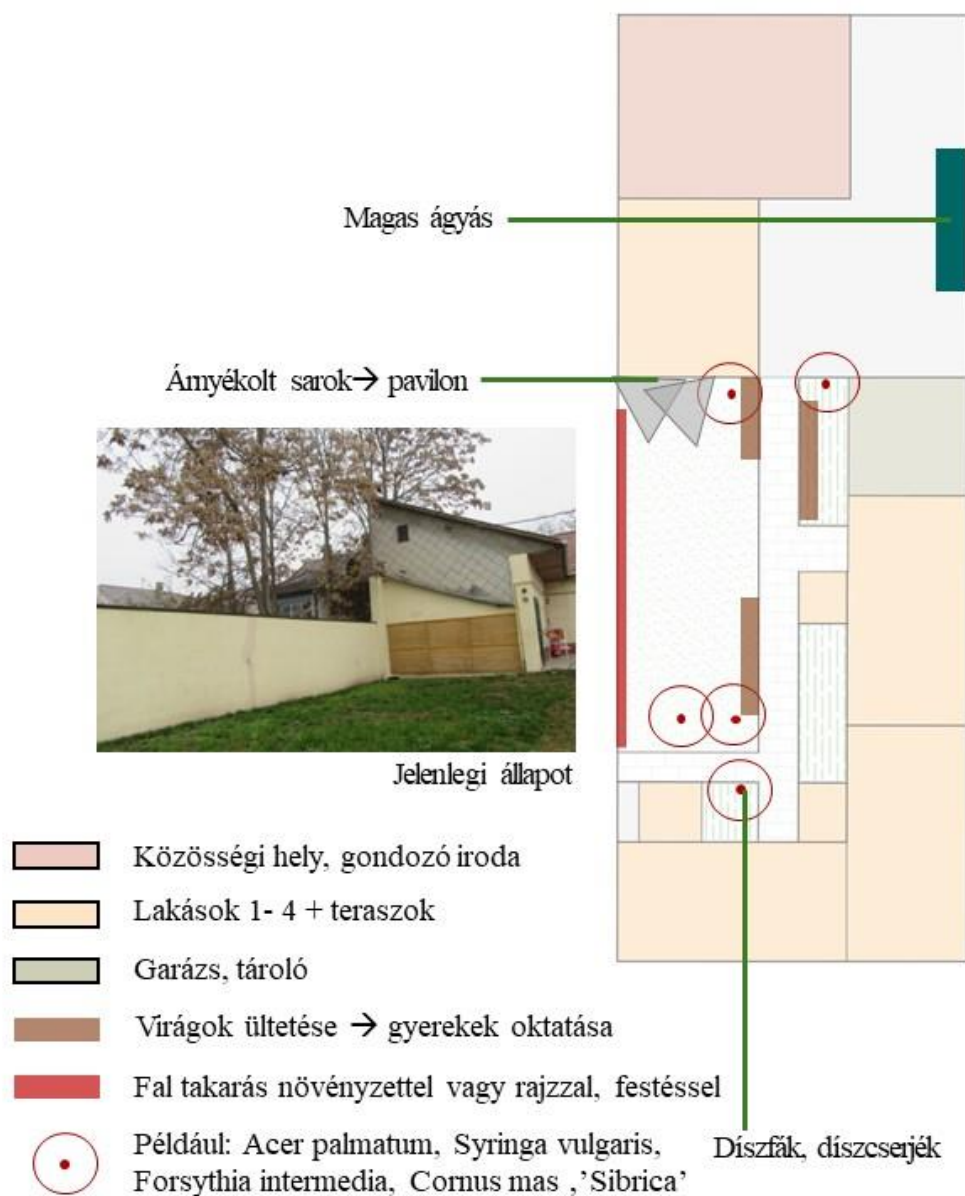
19.

e, melléklet: Javaslatok a Kispesti Családok Átmeneti Otthon kertjének fejlesztésére

(Forrás: saját szerkesztés, használt térkép: közműtérkép - <https://www.e-epites.hu/e-kozmu>,
,saját fotók: 2022.november_)

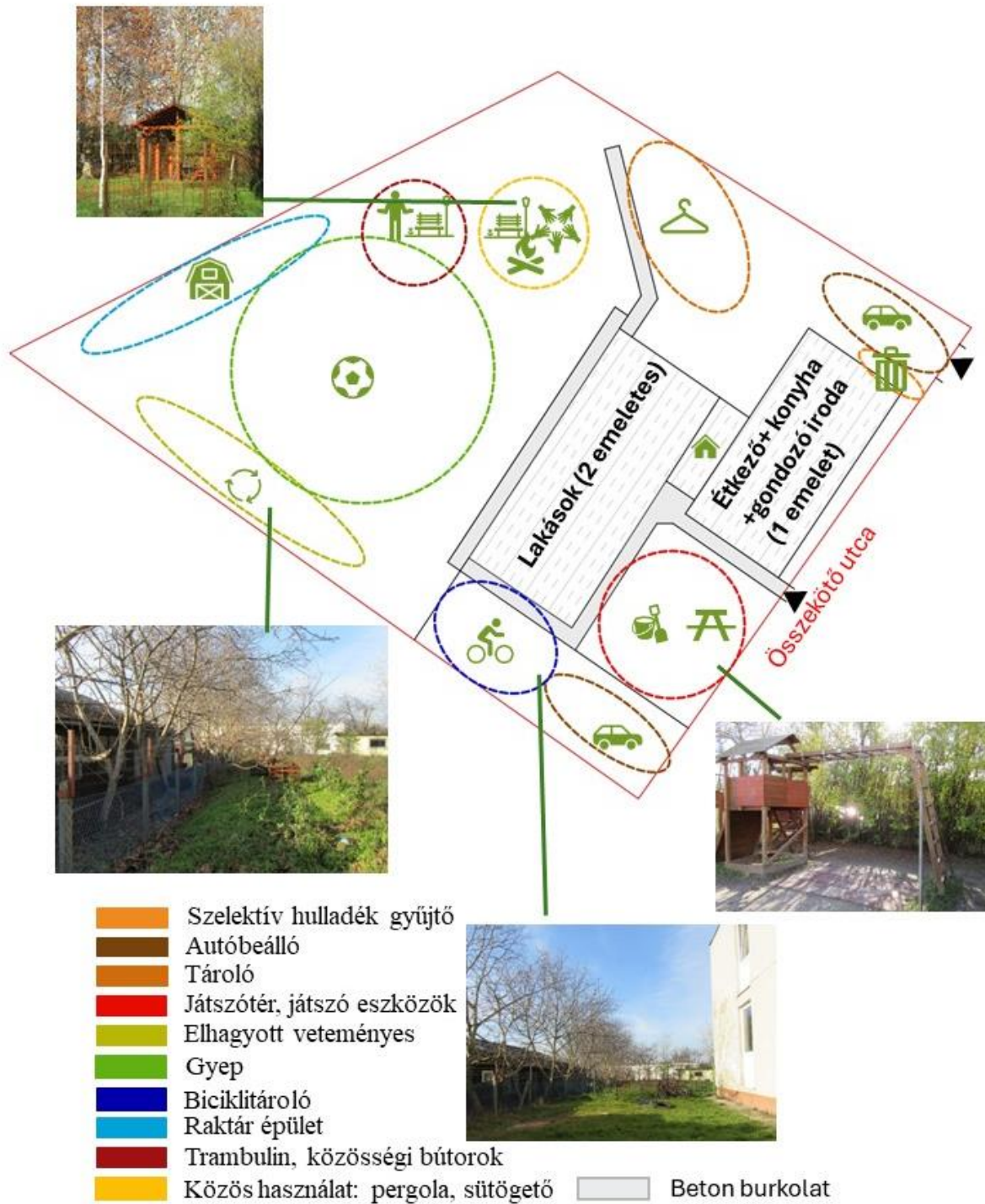
19.

f, melléklet: Rés alapítvány Családok Átmeneti Otthona funkcionális egységei:

(Forrás: saját szerkesztés, használt térkép: közműtérkép - <https://www.e-epites.hu/e-kozmu>,
képek: saját fotók: 2022.december)

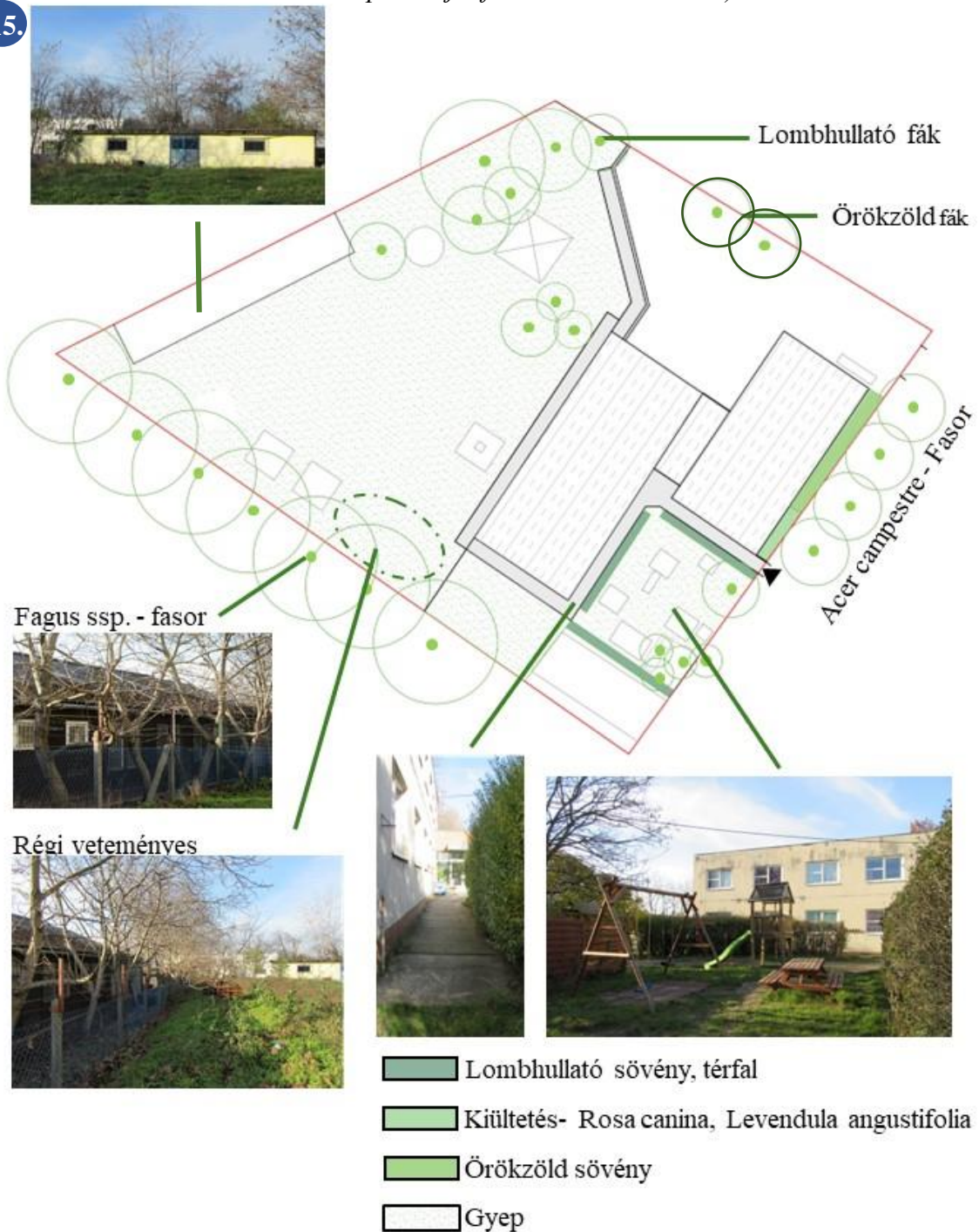
15.

g, melléklet: Rés alapítvány Családok Átmeneti Otthona növény állománya:

(Forrás: saját szerkesztés, használt térkép: közműtérkép - <https://www.e-epites.hu/e-kozmu>,
képek: saját fotók: 2022.december)

15.

h, melléklet: Javaslatok a Rés Alapítvány Családok Átmeneti Otthon kertjének fejlesztésére
(Forrás: saját szerkesztés, használt térkép: közműtérkép - <https://www.e-epites.hu/e-kozmu>)

15.

